Vastaanottaja
Kristiinankaupunki

Asiakirjatyyppi
Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitys

Päivämäärä
30.4.2021

SISÄSATAMAN ASEMAKAAVA

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

RAMBØLL

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

Tarkastus	**30.4.2021**
Päivämäärä	**30.4.2021**
Laatija	**Stina Karhunmaa**
Tarkastaja	**Jonas Lindholm**

Kansikuva: © Museovirasto. Valokuva länsirannalta sisäsataman suuntaan vuodelta 1949, kuvaajana Lauri Huhtala.

Ramboll
Vaasantie 6 A, 3. krs
67100 KOKKOLA
P +358 20 755 7600
F +358 20 755 7602
www.ramboll.fi

SISÄLTÖ

1.	**JOHDANTO**	**1**
2.	**LÄHTÖKOHDAT JA KÄYTETYT MENETELMÄT**	**1**
3.	**TARKASTELUALUEEN MÄÄRITTELY**	**2**
4.	**TARKASTELUALUEEN HISTORIA**	**4**
5.	**KULTTUURIMAISEMA**	**12**
5.1	Maisemarakenne	12
5.2	Maisemakuva	12
5.3	Maiseman erityispiirteet	15
5.4	Suositukset	16
6.	**RAKENNETTU YMPÄRISTÖ**	**17**
6.1	Yleistä	17
6.2	Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009)	18
6.3	Paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	19
6.3.1	Suositukset	20
6.4	Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta	21
6.4.1	Suositukset	21
6.5	Muinaisjäännökset	22
7.	**YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT**	**23**
8.	**LÄHTEET**	**24**

Kuvat: Ramboll Finland Oy, ellei toisin mainita.

Liitteet:

Liite 1: Rakennuslistaus
Liite 2: Rakennusinventointikortit

1. JOHDANTO

Kristiinankaupunkiin sisäsataman alueelle ollaan laatimassa asemakaavan muutosta. Kulttuuriympäristöselvitys laaditaan kaavoitustyötä varten ja sen tarkoituksena on tutkia suunnittelualuetta kulttuuriympäristön näkökulmasta, johon kuuluu rakennettu ympäristö sekä maisema. Yksittäiset kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset esitellään tarkemmin selvityksen liitteinä olevissa inventointikorteissa.

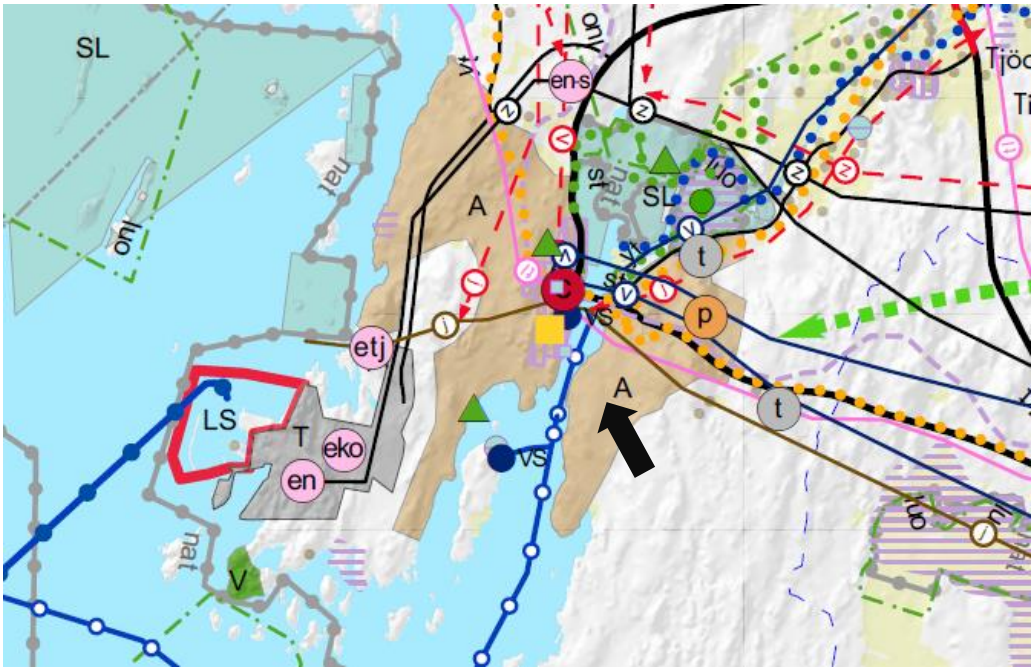
Selvityksen tavoitteena on ohjata asemakaavaprosessia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaisesti niin, että maankäytön suunnittelussa edistettäisiin kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä. Selvityksessä pyritään tunnistamaan kulttuuriympäristön ja maiseman paikallinen ominaisluonne ja erityispiirteet, jotta täydennysrakentamista ja muita muutoksia voidaan kaavassa ohjata sopeutumaan niihin.

Alueen kulttuurihistoriallisten arvojen tutkiminen aloitettiin rakennusinventoinnilla, joka suoritettiin helmi 2021 - kesäkuun 2021 aikana Ramboll Finland Oy:n toimesta. Käytetyt menetelmät ja lähtökohdat on esitelty seuraavassa kappaleessa.

2. LÄHTÖKOHDAT JA KÄYTETYT MENETELMÄT

Työryhmä:
Tämän kulttuuriympäristö- ja maisemaselvityksen on laatinut arkkitehti Stina Karhunmaa Ramboll Finland Oy:stä. Rakennusinventoinnin kohteiden arvoluokitukseen on Karhunmaan lisäksi osallistunut rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntia Niina Uusi-Seppä Ramboll Finland Oy:stä.

Lähtökohdat:
Tarkastelualue on Pohjanmaan vahvistetussa maakuntakaavassa taajamatoimintojen aluetta (A), alueen läheisyydessä on myös veneväylän merkintä (Kristiinankaupungin vierassataman veneväylä). Alueella on oikeusvaikutukseton osayleiskaava, jossa alueelle on osoitettu LS- ja LV-aluetta. Voimassa olevissa asemakaavoissa alueelle on osoitettu satamatoimintoja (LV-venesatama/venevalkama, LS-venesatama, LS-1-satama-alue sekä puisto aluetta (VP). Vesialue on osoitettu W-merkinnällä. Alueelle ei ole voimassa olevissa lainvoimaisissa kaavoissa rakennettuun kulttuuriympäristöön- tai maisemaan liittyviä merkintöjä.

Kuva 2- 1. Ote Pohjanmaan maakuntakaavasta 2040. Alueen sijainti on merkitty mustalla nuolella.

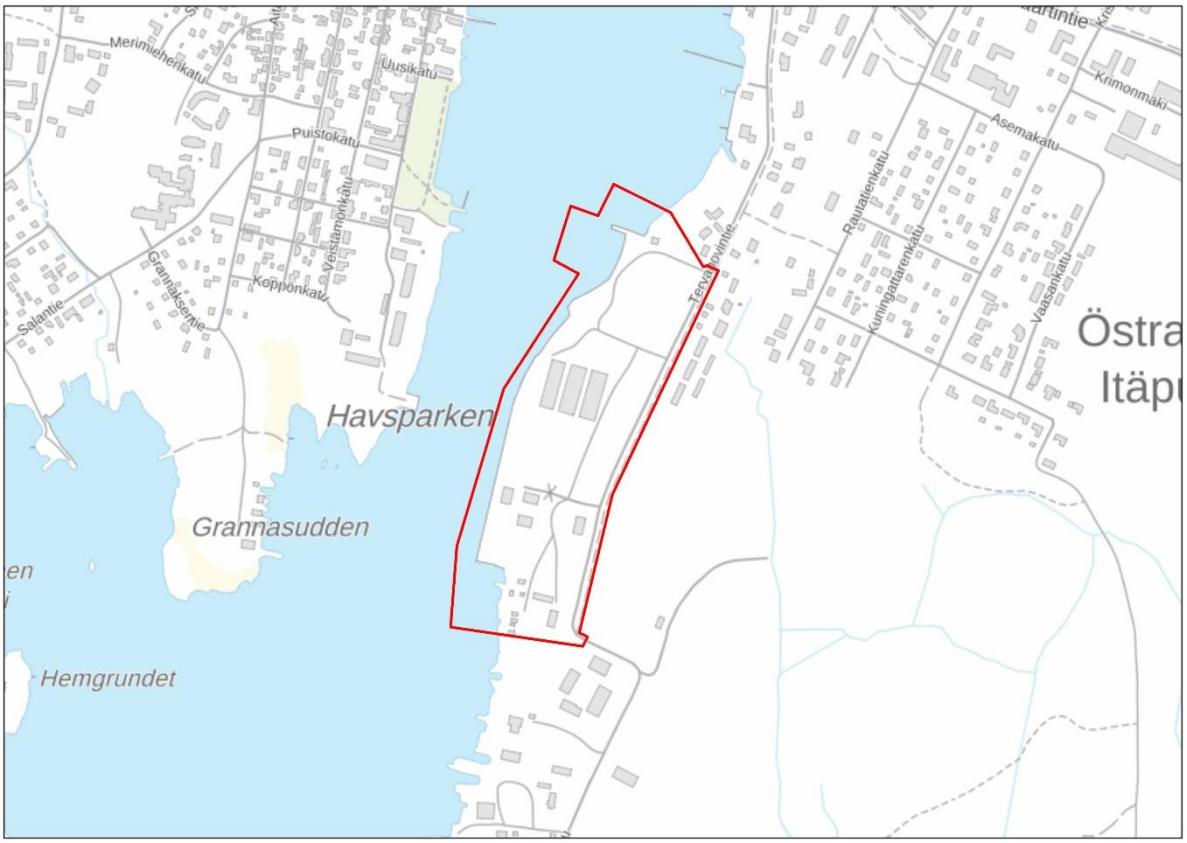
Kuva 2-2. Vasemmalla ote alueen oikeusvaikutuksettomasta osayleiskaavasta (1998). Oikealla ote asemakaavayhdistelmästä (2010). Eri asemakaavojen rajaukset on esitetty sinisellä.

Käytetyt menetelmät:
Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvityksen pohja-aineistona ovat toimineet alueelta laaditut kartat, historiikit, kaavat sekä muut suunnitelmat ja selvitykset. Aineistoa ja tietoja on pyydetty mm. Kristiinankaupungin Merimuseolta, Pohjamaan museolta sekä paikallisilta yksityishenkilöiltä. Kristiinankaupungin rakennusvalvonnasta on selvitetty vanhasta rakennuskannasta saatavilla olevat tiedot. Lisäksi apuna on toiminut paikallinen facebook ryhmä ”Vanhat kuvat Kristiinankaupungista”, josta on saatu vanhoja valokuvia satama-alueesta sekä paikallistuntemusta.

Alueelle on tehty maastokäynti lopputalvesta 25.2.2021 sekä keväällä 22.4.2021, joiden aikana alueen kaikki rakennukset sekä ympäröivää maisemaa valokuvattiin ja tarpeelliset tiedot rakennuksista ja ympäristöstä kirjattiin muistiin. Alueelle on tehty totaali-inventointi eli alueen kaikki rakennukset on kuvattu ja perustiedot kirjattu rakennusluetteloksi, joka on tämän selvityksen liit**teenä 1.** Alueella sijaitsevien vanhempien kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten tiedot on kirjattu rakennusinventointikortteihin, jotka ovat selvitysraportin **liitteenä 2**. Suojeluperuste sekä suositukset rakennuksille on kirjattu inventointikortteihin. Kulttuuriympäristöselvityksessä on lisäksi tutkittu alueen muutoshistoriaa sekä kulttuurimaisemaa.

3. TARKASTELUALUEEN MÄÄRITTELY

Selvitysalue on kooltaan noin 11 ha ja se sijaitsee Tervahovintien varressa ja sijoittuu noin 800 m Lapväärtintien eteläpuolelle. Alue sijaitsee Kristiinankaupungin keskustan välittömässä läheisyydessä kaupunginsillan itäpuolella. Alueelta on vapaa näkymä Kaupunginlahdelle. Alue rajautuu pohjoisessa 2000-luvulla rakennettuihin asuinrakennuksiin, idässä Tervahovintiehen, jonka itäpuolella on nykytilassaan metsäaluetta sekä pohjoisosassa 2000-luvulla rakennettuja rivitaloja. Lähes koko Tervahovintien itäpuoleinen alue on kaavoitettu rivitalo- sekä erillispientalokorttelialueilla eli toteutuessaan Tervahovintien itäpuoli on rakentunutta ympäristöä. Asemakaavan alustava rajaus/selvitysalue on esitetty alla punaisella rajauksella.

Kuva 3-1. Alueen alustava rajaus. Taustakartta © Maanmittauslaitos.

Kuva 3-2. Tervahovin tieltä pohjoiseen kuvattuna. Kuvassa näkyy uutta rakennuskantaa 2000-luvulta.

Kuva 3-4. Tervahovin tieltä etelään kuvattuna. Kuvassa näkyvät vanhat makasiinit sekä laajat varasto-hallit 80-luvulta.

4. TARKASTELUALUEEN HISTORIA

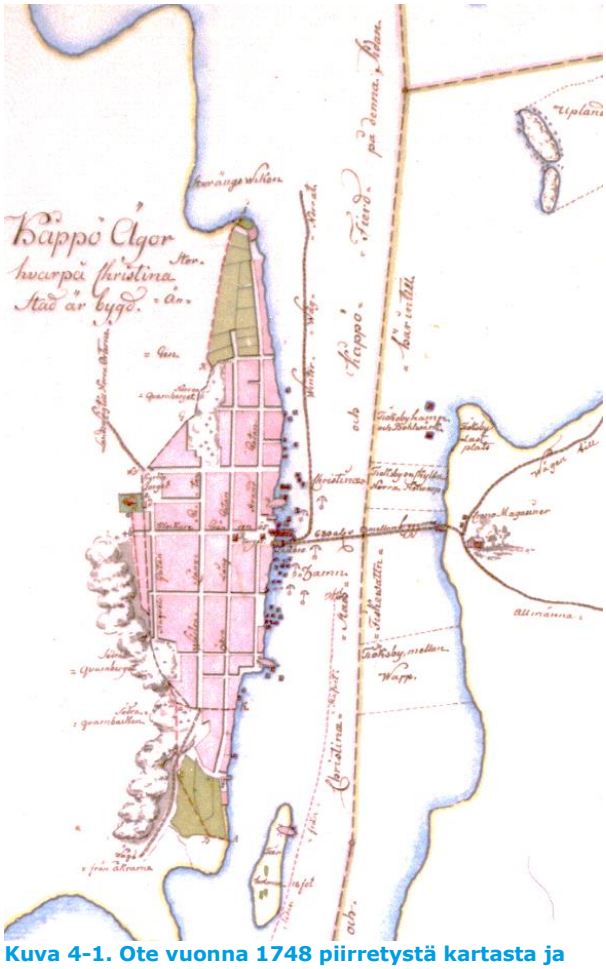
Historian tutkimisen lähteenä on suurimmalta osin käytetty historiakirjoja:

- Mäkelä, A. & Petterson, L ja Åkerblom, B (1984). Kristiinankaupungin historia I. Kristiinankaupungin kaupunki.
- Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.

Sekä vanhoja valokuvia, karttoja ja paikallistuntemusta. Alle on koottu alueen käyttöhistoria kronologisessa järjestyksessä.

Historiallisia taustoja kaupunginlahden länsipuolelta 1400-1700-luvuilta

- Kristiinankaupunki perustettiin vuonna 1649 kenraali kuvernööri Pietari Brahen toimesta. (Pohjanmaan rannikolle suunniteltiin kaupunkeja jo 1500-luvun jälkipuoliskolta ja satamia tunnetaan Pohjanmaan rannikolta jo 1400-luvulta)
- Kaupunki asettui ”kaupunginlahden” rantaan hyvän sijaintinsa vuoksi. Lahdessa vesi on syvää ja suojassa pohjois- ja etelätuulilta, jolloin laivojen oli hyvä asettua siihen ankkuriin.
- 1600-luvulla Kristiinankaupungissa varusteltiin laivoja ja satamasta kaupungin puolelta kuljettiin merelle. Ulkomaankaupankäyntiä rajoitettiin, mutta puutavaraa saatiin erityisoikeuksilla viedä Ruotsiin, Saksaan ja Liivinmaalle. Kristiinankaupungissa kaupan käynnin rajoittaminen erityisoikeuksista huolimatta koettiin ongelmalliseksi kaupungin kehityksen kannalta eikä rajoituksia aina noudatettu. Merkittävä kaupankäynnin kohde oli Tukholma. Merkittävin kauppatavara oli terva, jonka vienti oli siihen aikaan kuitenkin rajoitettua. Laivoja myös haaksirikkoutui usein ja ne johtivat monesti vaikeisiin taloudellisiin seurauksiin.
- 1700-luku oli sota-aikaa lukuun ottamatta merkittävää kehityksen aikaa Kristiinankaupungissa. Väkiluku kasvoi melkein kolminkertaiseksi. Ulkomaanpurjehdus- ja kauppa lisääntyivät tapulioikeuden myötä. Myös oma laivarakentaminen alkoi suuremmissa määrin, mikä siivittää seuraavan vuosisadan kukoistuksen.
- Näinä aikoina lahden itäpuoli oli vielä autio, idässä asui ainoastaan lautturi 1600-luvulla ja liikennettä välitettiin lautan avulla.
- Sota-aikana (isoviha 1700-1721 ja pikkuviha 1742-1743) Kristiinankaupunki joutui antamaan laivamiehiä sotalaivastoon ja venäläiset joukot miehittivät kaupungin.

Kuva 4-1. Ote vuonna 1748 piirretystä kartasta ja vuonna 1794 uusittu kartta, josta näkyy lukuisia makasiineja kaupungin puolella rantavedessä. Piirtäjät Fred Rönnholm (1974) ja D. Gylleborg (1794)

(Lähde: Upsalan yliopisto/Norrvik, 1999, s. 16).

Kuva 4-2. Maanmittari Job. Bergetin piirtämä kartta vuodelta 1751.

(Lähde: Kungliga biblioteket, Tukholma/ Norrvik, 1999, s. 28).

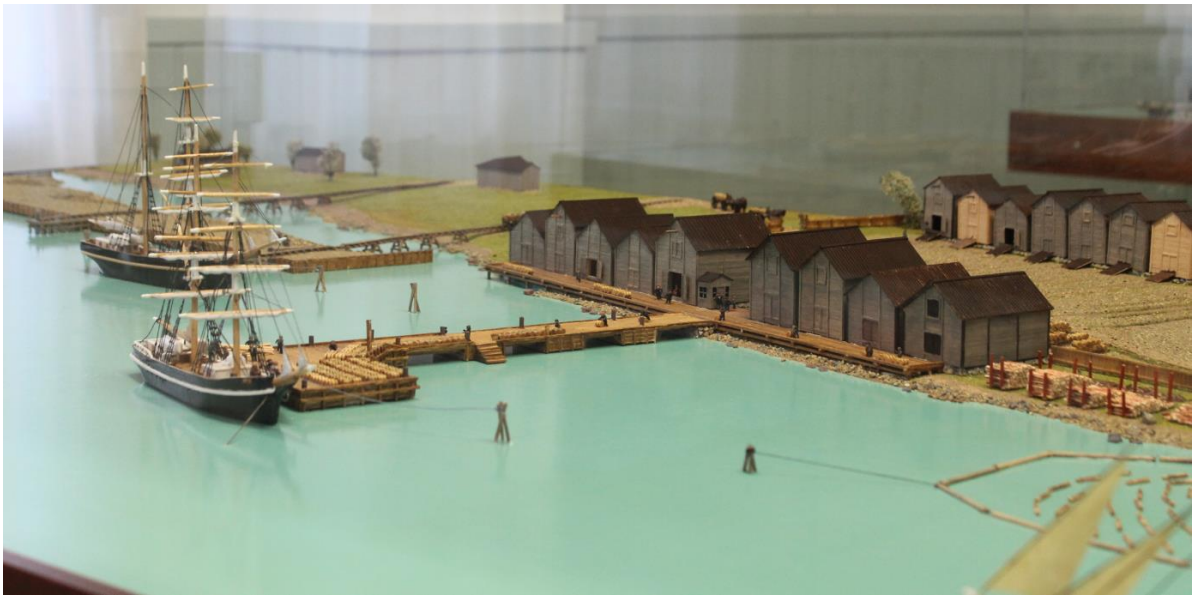
Sisäsataman historia alkaa 1800-luvulla

Tervahovin aika 1800-luku

- Lahden itäpuolinen alue, sisäsataman alue, liitettiin kaupunkiin 1800-luvulla. Alueelle järjestettiin suuri varastoalue, jossa säilytettiin puutavaraa, suolaa ja tervaa. (itäpuolen lastauspaikasta oli keskusteltu jo vuonna 1684. Maistraatin pöytäkirja).
- Kapteenit ja merimiehet olivat jo vuonna 1805 kaupungin johtava sosiaaliryhmä, mikä kertoo sataman merkityksestä kaupungissa.
- Tervahovi (eli tervan varastopaikka) sijaitsi alun perin Tervasaaressa, myöhemmin Palovaarassa, sittemmin kaupungin itäpuolelle kaupungin sillan kaakkoispuolelle ja kaupungin sillan valmistuttua 1845 se siirrettiin nykyiselle sisäsataman alueelle.
- Lastauslaituri rakennettiin vuonna 1847.
- 1800-luvun lopulla tervahovin vieressä sijaitsi 18 makasiinia. Tervahovia ympäröi lankuista tehty suoja suoja-aita, joiden sisällä oli yhdeksän makasiinia. Aidan pohjois- ja eteläsivuilla oli portteja. Aidan ympäröimien varastoaittojen välillä oli suurehko aukio. Se oli todennäköisesti pyöreiden hirsien peitossa, jotka oli aseteltu siten, että ne helpottivat tynnyrien pyörittämistä eri suuntiin, etenkin alas laiturille. (Norrvik, 1999, s 519).
- Painolastimöljä eli sataman aallonmurtajaan liitetty satamalaituri sijaitsi makasiineista ja laiturista pohjoiseen.
- Terva oli Kristiinankaupungissa sekä Suomen mittakaavassa tärkein vientituote puun ohella aina 1800-luvun loppuun saakka. Uuden ajan alukset valmistettiin raudasta ja teräksestä, joten tervalle ei enää ollut markkinoita.
- Propsien vienti alkoi jo 1800-luvulla ja niitä kuljetettiin enimmäkseen Englannin satamiin. Puupölkkyjä käytettiin kaivossulkujen ja käytävien tukemiseen.

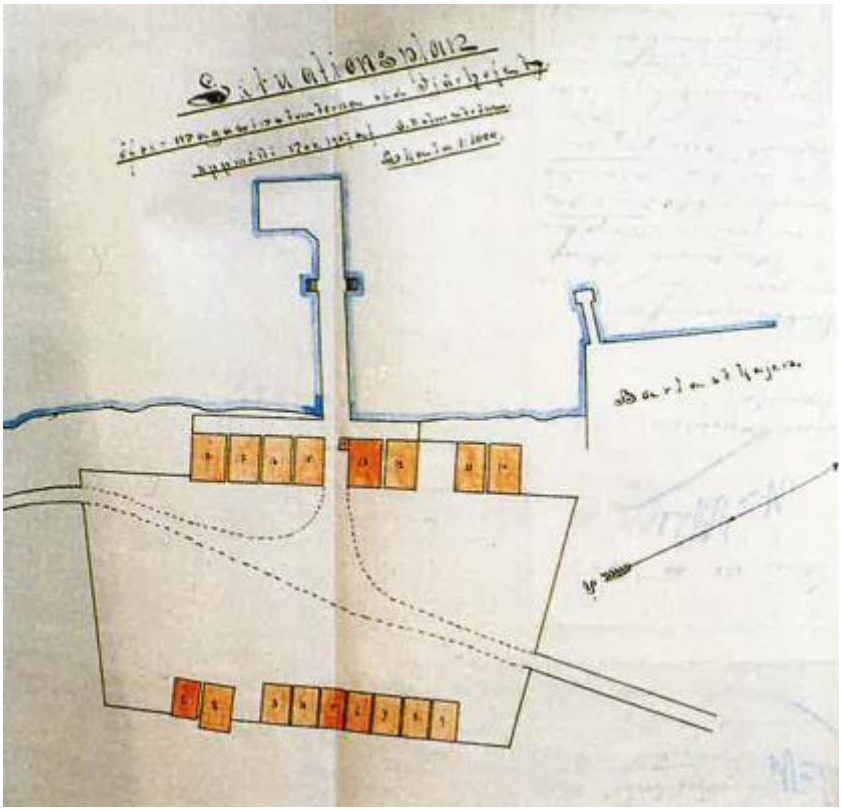
Kuva 4-3. Ote luotsauskortista Venäjän vallan alta. Laadittu 1872. Kortissa näkyvät Tervahovin makasiinit, Tervahovin laituri ja sen pohjoispuolella painolastimöljä. (Lähde: Merenkulkuhallitus/ Norrvik, 1999, s. xx).

Kuva 4-4. Valokuva tervahovin pienoismallista, jossa näkyvät makasiinit ja lastauslaiturit. (Lähde: Kristiinankaupungin Merimuseo, Christer Norrvik).

Kuva 4-5. Tervahovi kaupungin sillalta kuvattuna vuonna 1887. © Museovirasto, valokuva, Lydia Florin. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 502). Kuvassa näkyvä pitkä laituri on painolastilaituri ja oikealla näkyy tervahovin laituri ja sen takana lukuisat makasiinit.

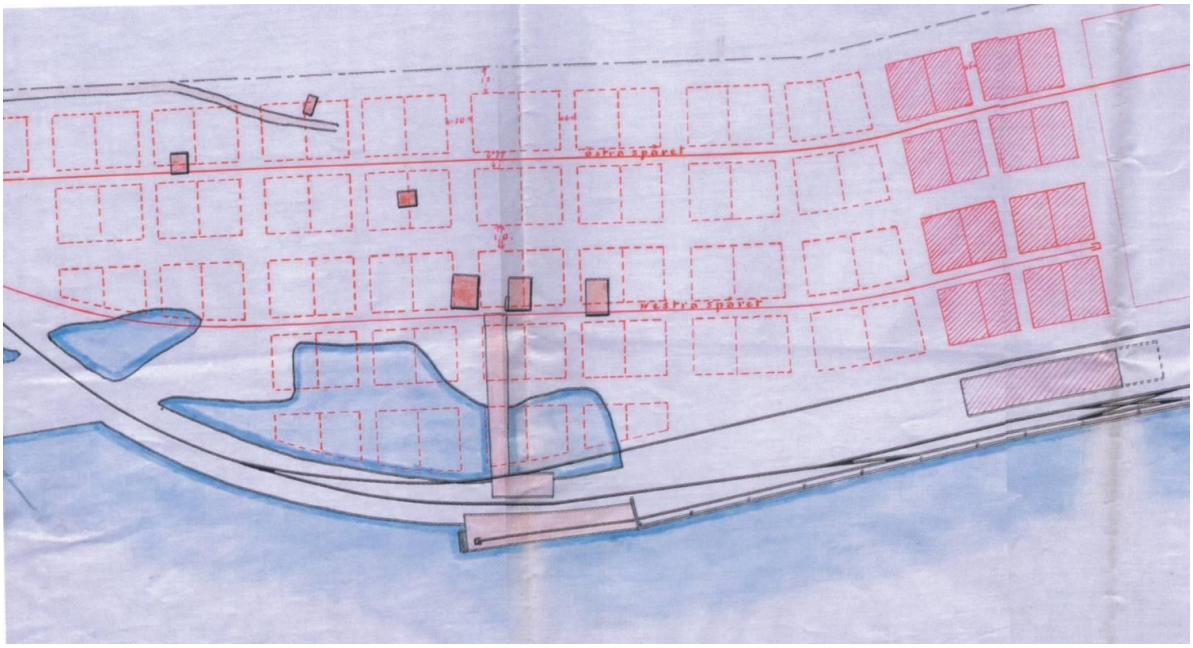
Kuva 4-6. Tervahovi vuonna 1907. Kuva Christer Norrvikin hallussa. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 518)

<u>Sataman toiminta alkaa 1900-luvun alussa</u>

- Tervahovin alueelle rakennettiin kivilaituri 1900-luvun alussa. Kaupunginvaltuusto hyväksyi sataman rakennussuunnitelman helmikuussa 1909. Samaan aikaan suuri osa kaupungin lahdesta täytettiin. Silloin ”painolastimöljä” ja koko Tervahovin laituri yhdistettiin mannermaahan. Lisäksi rakennettiin 70 m pituinen paalulaituri, jolle johdettiin rautatie.
- Tervahovin laituri on edelleen jäljellä, osittain puretun paalulaiturin ympäröimänä.
- Sataman rakentamiseen liittyi rautatien rakentaminen, se johti modernin satama-alueen syntyyn ja samalla Kristiinankaupungin itäpuoli kaavoitettiin. Sinne rakennettiin rautatien raiteita, ratapiha, rautatiemakasiini, veturitalli, käännöslava, asemarakennus, aseman puisto ja virka-asuntoja.
- Ennen sataman rakentamista alueelle siirrettiin vanhan sataman yhteydessä keskustan läheisyydessä sijainnut luotsitupa sisäsataman eteläpuolelle, missä se edelleenkin sijaitsee.
- Propsujen eli puupölkkyjen vienti oli vilkasta ennen ensimmäistä maailmansotaa ja tämän jälkeen aina 1960-luvulle saakka. Koska niiden kuljetus oli niin laajamittaista, vaikutti

tämä suurelta määrin kaupungin sataman puoleisen alueen ilmeeseen (katso viistoilmakuva 4-9).

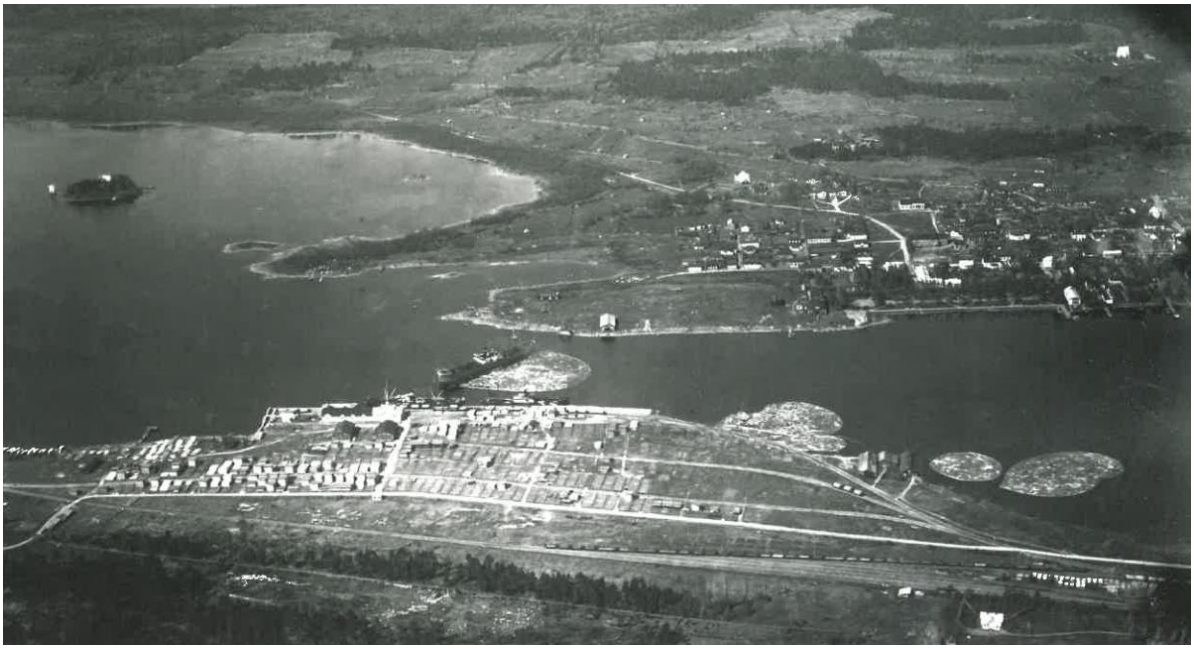
- Sataman pohjoisosaan rakennettiin kalajalostustehdas 1900-luvun alussa. Alueella oli useampia rakennuksia, joista viimeiset purettiin 60-luvulla.
- Satamaan rakennettiin tulli- ja pakkahuone vuonna 1914 arkkitehti Sune Maconin piirustusten mukaan.
- Uuden satamakokonaisuuden valmistuttua pääosa tervahovin makasiineista ja aitoista purettiin vuonna 1916. Kaksi makasiineista todennäköisesti siirrettiin tulli- ja pakkahuoneen taakse, jossa ne edelleen sijaitsevat.
- Sota-aikana alue on ollut miehitetty ja saksalaiset sotilaat ovat pitäneet joitakin varastoja tulli- ja pakkahuoneessa sekä muualla satama-alueella.

Kuva 4-7. Satama-alueen asemakaava vuodelta 1912. Huomio kuvassa kiinnittyy erityisesti Tervahovin laituriin, joka on nyttemmin puretun puulaiturin sisäpuolella sekä painolastilaiturin ja Tervahovin jäännöksiin. Kuvan on piirtänyt H. Sourander. (Lähde: Kristiinankaupungin Merimuseo, Christer Norrvik).

Kuva 4-8. Ilmakuva sataman alueesta noin 1920-luvulta. Kuva on todennäköisesti vanhin ilmakuva Kristiinankaupungista. Kuvassa näkyvät viisi rautatieraidetta sekä laaja varastoalue. (Lähde: Haavisto, 1999).

Kuva 4-9. Viistoilmakuva Kristiinankaupungista 27.5.1931. Kuvan on ottanut lentolaivue Gabrielsson noin 500 m korkeudesta. Kuvasta näkyy hyvin varastoalueen laajuus, joka ulottuu aina luotsituvalle saakka. Kuvasta on hyvin havaittavissa useat propsujen pyöreät alueet kaupunginlahdessa. (lähde: Haavisto, 1999, s 77).

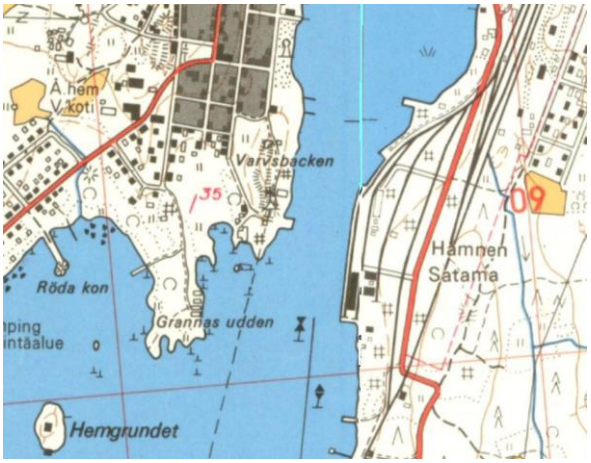
Kuva 4-10. Kivilaituri rakenteilla vuonna 1913. Kuvattu etelästä pohjoiseen. Kauimmaisena vasemmalla on parkkilaiva CEDIA ja laiturin luona hinaaja OIVA. Kuvan omistaa Lars Axén, valokuvaaja tuntematon. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 545)

Sataman toiminta 1900-luvun puolivälistä loppuun

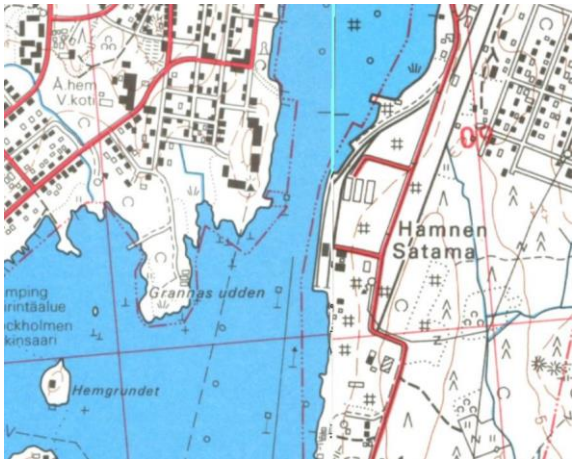
- Sataman toiminta on vielä 1940-1950 ja 60-70-luvuilla ollut vilkasta. Alueella on varastoitu puutavaraa laajalla alueella.
- 1980-luvun alussa alueelle rakennettiin kolme katettua maanpohjaista avointa varastorakennusta, joiden tilavuus on yhteensä noin 4 400 m3.
- Puutavaraa meni vielä 1980-1990-luvuilla jonkin verran ja sitä varastoitiin 80-luvulla rakennetuissa varastoissa.
- Toiset alueen keskiosassa sijaitsevat raiteet purettiin 1970-luvun lopussa 1980-luvun alussa.
- Turvetta alettiin viemään sisäsatamasta noin vuonna 1975-1980 ja turvetta kuljetettiin vielä avoveden aikaan 2000-luvun alkupuolelle saakka. Tämän jälkeen turpeen käsittely siirtyi Karhusaareen. Samoihin aikoihin kuljetettiin sataman kautta myös satunnaisia lasteja massapuuta, romumetallia ja ruokaperunaa. Satamaan tuotiin maantiesuolaa, lecasoraa ja ruokateollisuuteen perunaa.
- 1980-luvulla purettiin myös tulli- ja pakkahuoneen varasto-osa.

Kuva 4-11. Viistoilmakuvaote 9362 postikortista, vuodelta 1952. Kuvaaja: Veljekset Karhumäki. Kuvaote Jarkko Ikkelä-Kosken kokoelmasta.

Kuva 4-12. MML peruskartta vuodelta 1971. 70-luvun kartalla tulli- ja pakkahuoneen päädyssä on vielä varasto-osa.

Kuva 4-13. MML peruskartta vuodelta 1986. Kartalla näkyvät 80-luvulla rakennetut varastohallit sekä toiset raiteet on purettu.

Sataman toiminta 2000-luvulla

- 2000-luvulla satama palvelee pääasiassa lähialueen teollisuutta. Toimintaa on vain sulan veden aikana, yleensä huhtikuun lopulta joulukuun puoleen väliin. Satamassa käy näihin aikoihin noin 20 alusta vuodessa. Sataman kautta kulkee rakennussoraa sekä pala-, jyrsin ja kasvuturvetta. Satamasta on kuljetettu myös metalliromua. Sataman toiminta-alue on aidattu ja ulkopuolisten pääsy alueelle estetty. Liikennöinti alueelle tapahtui valvotusti porttien kautta. Satamassa sijaitsevissa 80-luvulla rakennetuissa avovarastoissa säilytetään soraa ja turvetta.
- Vuonna 2005 sisäsataman alueelle on haettu ympäristölupa sataman toimintaan (ympäristölupaa ei ole aikaisemmin ollut). Toimintaa ollaan pikkuhiljaa siirtämässä Karhusaaren satamaan.
- Yhdyskuntarakentamisen lautakunta on helmikuussa vuonna 2018 päättänyt, että kaupallinen satamaliikenne lopetetaan sisäsatamasta.

Kuva 4-14. Valokuva turvekuljetuksista satamalahden länsirannalta. Kuvaaja: Jarkko Ikkelä-Koski (7.4.2004).

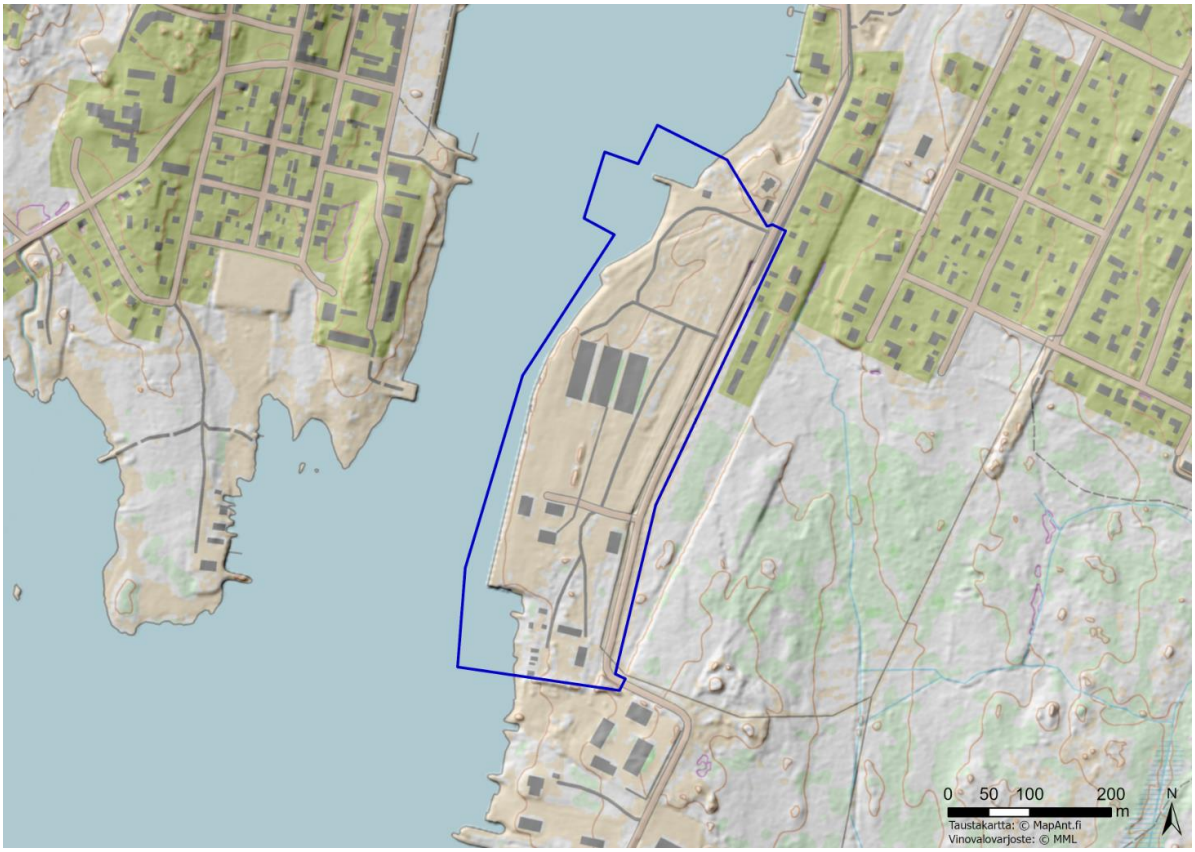

Kuva 4-15. MML ilmakuva vuodelta 2012.

5. KULTTUURIMAISEMA

5.1 Maisemarakenne

Alueen maisemarakenne koostuu suurimmilta osin avoimesta maastosta (oranssi alue) sekä pieneltä osin etelässä puustoisesta alueesta (valkoinen alue). Myös alueen pohjoisosa on osittain peitteistä/puustoista. Kaupunginlahti on maisemarakenteessa keskeinen elementti. Alueen topografia on tasaista. Maan pinnan korkeus laskee kohti kaupunginlahtea ja vaihtelee noin 2mpy-4mpy.

Kuva 5-1. Selvitysalueen maisemarakenne kuvattuna vinovalovarjostuksella. Valkoinen kuvaa metsäaluetta, oranssi kuvaa avointa aluetta.

5.2 Maisemakuva

Alueen maisemakuvaa hallitsee avoimuus sekä näkymät kaupunginlahdelle. Alueen avoimuuden myötä satamassa sijaitsevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset tulevat hyvin esiin maisemassa (satamakonttori sekä makasiinit). Alueen keskipaikkeilla on kolmen laajan 80-luvun alussa rakennetun varastohallin ryhmä, jotka mittakaavansa takia dominoivat maisemakuvaa. Varastohallit voidaan kokea myös maisemahaitaksi, sillä ne poikkeavat alueen avoimesta pienempimittakaavaisesta luonteesta. Kaupunginlahden länsirannalla sijaitsevat 4-kerroksiset valkoiset kerrostalot ovat hyvin havaittavissa sisäsataman alueelta. Pohjois-osa, jossa sijaitsee myös pieni satama-alue/valkama, on puustoista ja antaa peitteisen vaikutelman, vaikka puita on harvakseltaan. Alueen eteläosa on luonteeltaan erilaista, alue on peitteistä, rakennettu ympäristö mittakaavaltaan pienimuotoista ja kasvillisuus lehtomaista.

Suunnittelualueen välittömässä läheisyydessä, tämän eteläpuolella on teollisuus- ja varastoalue. Näkymät suunnittelualueelle kaupunginlahden länsipuolelta ovat kauaskantoisia ja selkeitä. Alue on hyvin havaittavissa kaupunginsillalta saakka.

MERKINTÖJEN SELITYKSET:

- Kaavarajaus
- RKY 1993 - Vanha ruutukaava-alue ja Myllymäki
- RKY 2009 - Kristiinankaupungin ruutukaava-alue
- Asuinrakennus | Lomarakennus
- Muu/Talousrakennus
- Teollinen rakennus
- Liike- tai julkinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Kirkko
- Maamerkki
- Maisemahaitta
- Kaavaan jätetty viherysteys
- Ympäristön häiriötekijä
- Näkymä
- Rakentumaton avoin ranta
- Korkea rakennus / näkyy kauas
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennuskanta
- Tilallisesti mielenkiintoinen paikka
- Puustoinen / peitteinen alue
- Metsäinen alue

Kuva 5-2. Analyysikartta alueen maisemasta.

Kuva 5-3. Ilmakuva selvitysalueesta v. 2016.

Kuva 5-4. Suunnittelualue kaupunginsillalta kuvattuna.

Kuva 5-5. Suunnittelualuetta Tervahovintieltä kuvattuna. Kuvassa näkyvät vastapuolen kerrostalot, suuret varastohallit sekä makasiinirakennukset taustalla.

Kuva 5-6. Suunnittelualueen eteläosan lehtomaista ympäristöä luotsituvan pihapiirissä kuvattuna.

Kuva 5.7. Pohjoisen satama-aluetta kuvattuna. Kivilaituri on karttatarkastelun perusteella rakennettu noin 60-luvulla.

5.3 Maiseman erityispiirteet

Maiseman erityispiirteenä voidaan mainita poikkeuksellisen helposti havaittava sataman kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus, maisemallinen avoimuus sekä tämän tuoma alueen maisemallinen yhteneväisyys. Alue on myös näkyvällä paikalla kaupungin suunnalta tarkasteltuna (katso esimerkiksi kuva 5-4). Alueella on lisäksi historiallisena todistusaineistona jäänteitä rautatieraiteista 1900-luvun alusta. Säilyneet raiteet on esitetty esimerkiksi kuvassa 6-1.

Kuva 5-8. Raiteita satama-alueella kuvattuna.

Kuva 5-9. Raiteita satama-alueella kuvattuna.

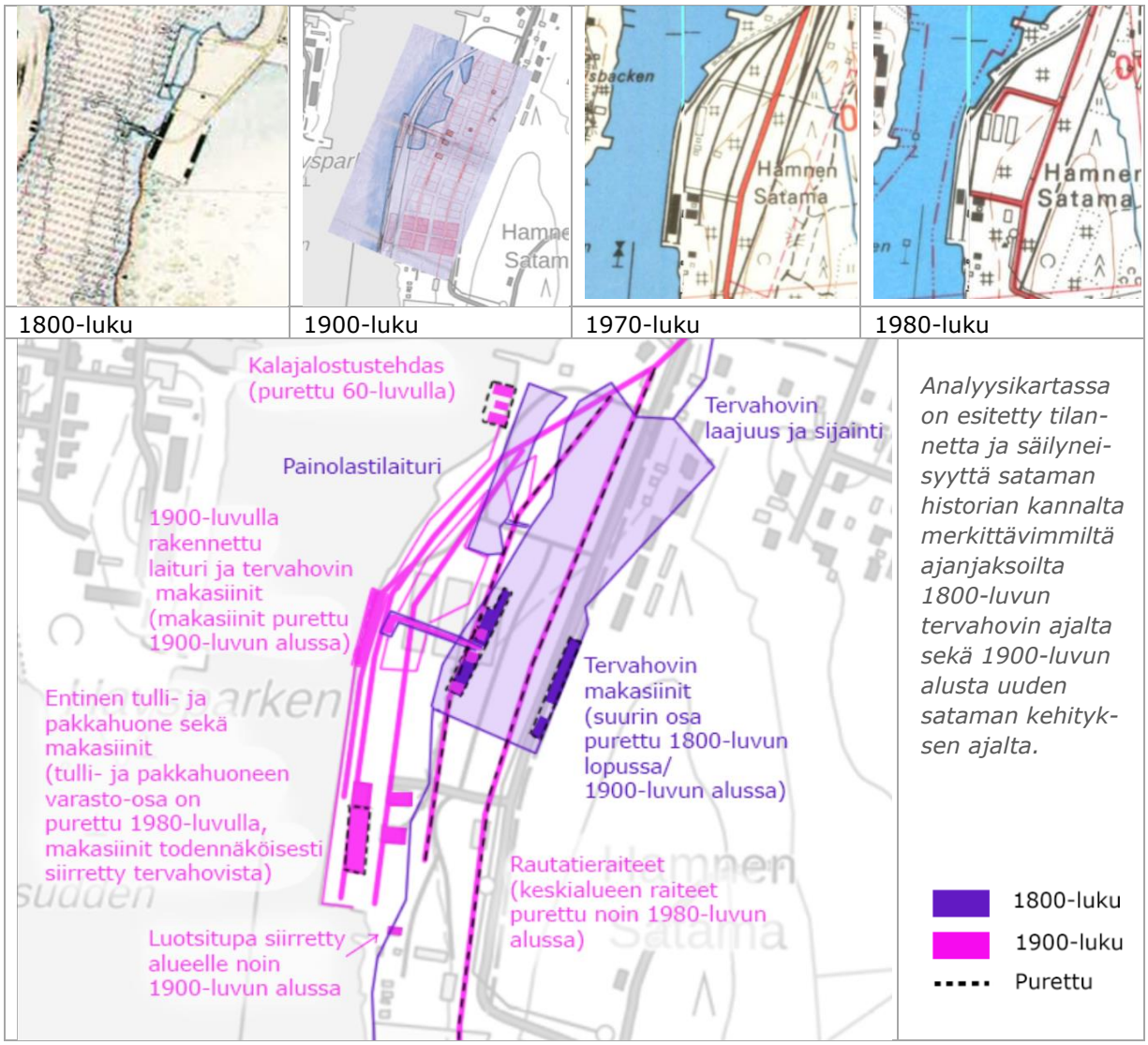
5.4 Suositukset

Maiseman ja erityisesti sataman avoimuus sekä osittaiset näkymät kaupunginlahdelle Tervahovintieltä olisi toivottavaa säilyvän. Myös sataman kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten helppo havaittavuus maisemassa olisi toivottavaa säilyvän. 80-luvulla rakennetut laajat varastohallit eivät sovellu alueen maisemakuvaan ja olisi alueen käytön muuttumisen myötä toivottavaa purettavan. Suunnittelualueen eteläpuolella sijaitseva teollisuus- ja varastoalue olisi hyvä huomioida mahdollisena häiriötekijänä tulevassa maankäytön suunnittelussa. Alueella on säilynyt rautatieraiteita 1900-luvun alusta, jotka kertovat sataman kehityksestä näihin aikoihin. Raiteiden osittainen säilyminen esimerkiksi nykyisen satamakokonaisuuden ympäristössä olisi suotavaa.

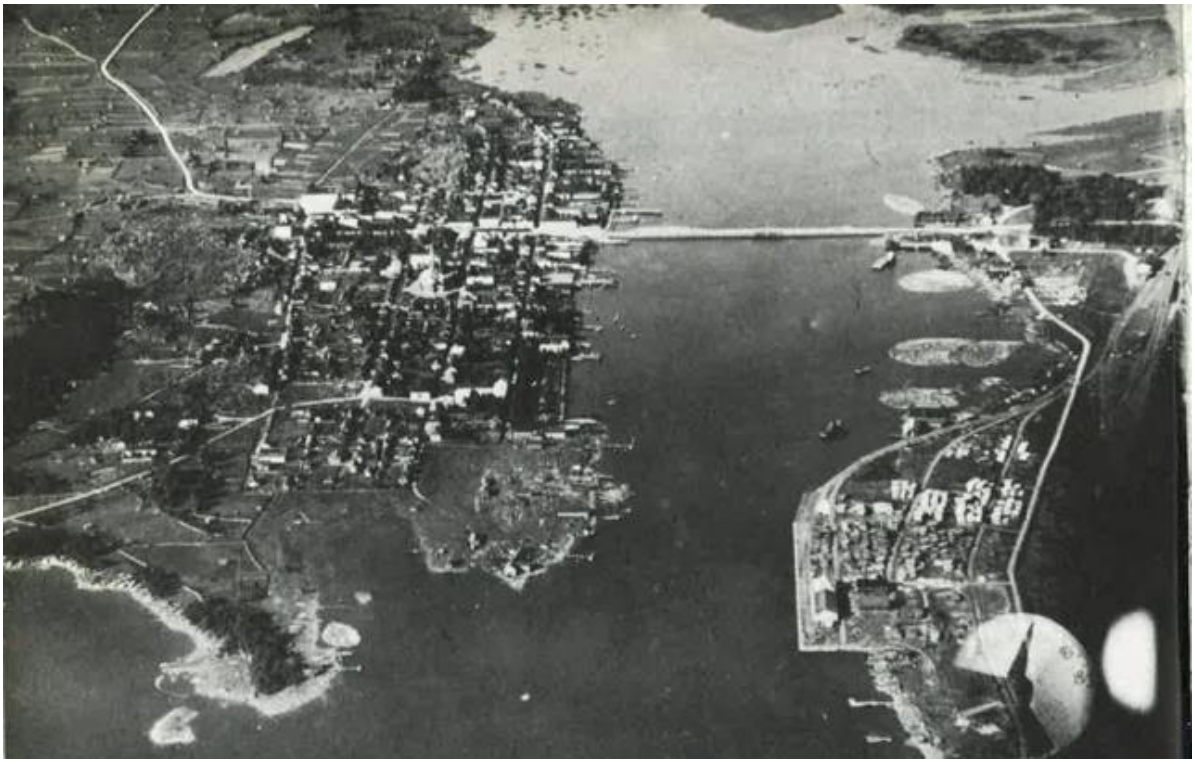
6. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

6.1 Yleistä

Sisäsataman alueella säilyneen vanhan rakennuskannan historia liittyy uuden sataman rakentamisen aikaan 1900-luvun alkuun. Alueen näyttävin rakennus on arkkitehti Sune Maconin suunnittelema entinen tulli- ja pakkahuone (satamakonttori), joka sijaitsee näkyvällä paikalla laiturialueen etualalla. Satamakonttorin takana sijaitsee kaksi makasiinirakennusta, jotka ovat todennäköisesti peräisin jo tervahovin ajalta 1800-luvulta ja siirretty nykyiselle paikalleen mahdollisesti satamakonttorin valmistumisen jälkeen. Rakennukset muodostavat satama-alueella paikallisesti maisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Arvokkaista aluekokonaisuuksista on kerrottu tarkemmin kappaleessa 6.3. Vanhan kivilaiturin lähettyvillä nykyisten laajojen varastohallien eteläpuolella sijaitsee vanha käymälärakennus, joka on todennäköisesti myös siirretty, koska vanhoissa ilmakuvissa sitä ei ole näkyvissä nykyisellä paikallaan. Alueen vanhin rakennus on satamasta etelään sijaitseva luotsitupa, joka on siirretty alueelle uuden sataman rakentamisen aikaan. Rakennuksen tarkka rakennusajankohta on tuntematon, mutta rakennus on Museoviraston vuoden 1993 selvityksen mukaan Suomen vanhin tunnettu luotsitupa. Luotsitupa liittyy myös olennaisesti sataman historiaan, mutta tämän yhteys satama-alueeseen on metsittyneisyyden vuoksi nykytilassaan epäselvä. Vielä 1900-luvun alussa yhteys oli selkeämpi. Alueen vanha rakennuskanta on säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa hyvin. Alueen uudempi rakennuskanta liittyy satama-alueen uudistamiseen ja kehitykseen 1980-luvun jälkeen.

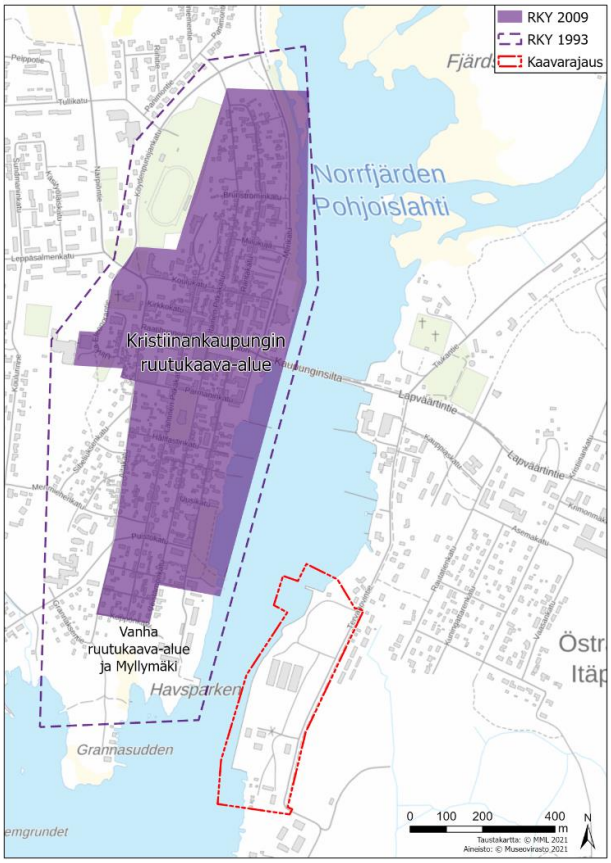
Kuva 6-1. Analyysikarttaan on kuvattu ohjeellisesti/suurpiirteisesti nykytilannetta kuvaavan MML peruskartan päälle tilannetta 1800-luvulla violetin värillä ja 1900-luvulla (alussa) magentan värillä. Puretut rakenteet on esitetty katkoviivalla. Analyysistä selviää, millä alueella Tervahovi on nykyiseen satamarakenteeseen nähden suurin piirtein sijainnut ja kuinka rantaviiva on muuttunut ja aluetta täytetty.

Kuva 6-2. Viistoilmakuva Kristiinankaupungista vuodelta 1924 © Museovirasto (lähde: Norrvik, 1999, s 14). Kuvasta on hyvin havaittavissa useat propsujen pyöreät alueet kaupunginlahdessa.

6.2 Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009)

Alueella ei sijaitse valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Lähin valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö on ”Kristiinankaupungin ruutukaava-alue”, joka sijaitsee kaupunginlahden länsipuolella lähimmillään noin 200m etäisyydellä suunnittelualueesta.

Kuva 6-3. Karttaan on merkitty suunnittelualuetta lähin oleva RKY-alue.

6.3 Paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Sisäsataman alueelta on tunnistettu yksi aluekokonaisuus, jota esitetään paikallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi:

- **Sataman vanha rakennuskanta:** kokonaisuuteen kuuluu tulli- ja pakkahuone sekä kaksi makasiinirakennusta. Kokonaisuudella on historiallista ja maisemallista arvoa. Kokonaisuus on historiallisesti todistusvoimainen eli kertoo sataman historiasta 1900-luvun alussa. Kokonaisuus on avoimella paikalla ja näkyy ympäristöönsä hyvin, myös kaupunginlahden länsipuolelle. Rakennuksista kerrotaan tarkemmin liitteenä 2 olevassa rakennusinventoinnissa.

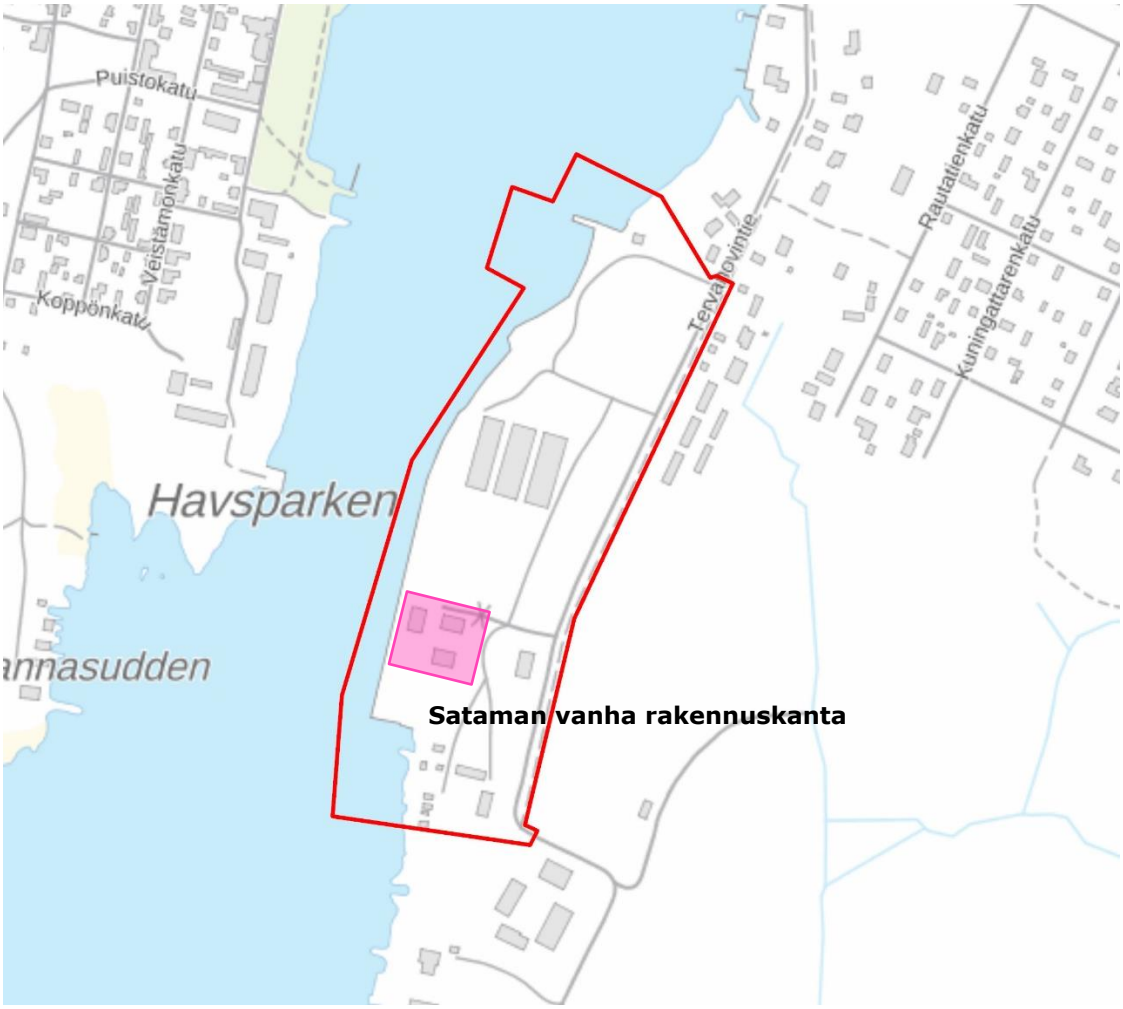
Kuva 6-4. Paikallisesti merkittävä sataman vanhan rakennuskannan kokonaisuus etelästä pohjoiseen kuvattuna.

Kuva 6-5. Paikallisesti merkittävä sataman vanhan rakennuskannan kokonaisuus Tervahovintieltä kuvattuna.

Kuva 6-6. Paikallisesti merkittävä sataman vanhan rakennuskannan kokonaisuus Vastarannalta kuvattuna.

Kuva 6-7. Kuvaan on merkitty paikallisesti arvokas kokonaisuus vaaleanpunaisella rajauksella. Taustakartta © Maanmittauslaitos.

6.3.1 Suositukset

Rakennetun kulttuuriympäristönsä puolesta paikallisesti arvokkaalle sataman vanhalle rakennuskannalle suositellaan aluekohtaista merkintää, joka huomioi kokonaisuuden maisemallisia sekä historiallisia arvoja, joka liittyvät alueen avoimuuteen sekä kohteen näkyvyyteen maisemassa. Uudisrakentamisessa ja korjaustoimenpiteissä rakennusten ja alueen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne tulisi säilyä.

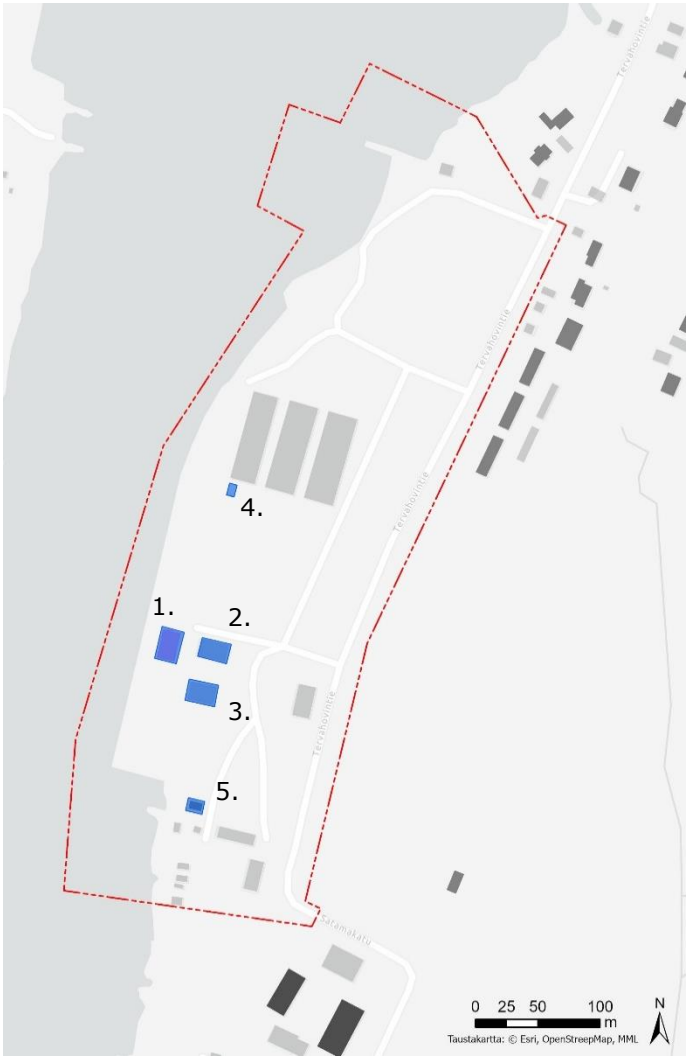
6.4 Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta

Kohteiden esittely on selvityksen **liitteenä 2** olevissa inventointikorteissa.

Yksittäiset rakennukset on arvotettu
- rakennushistoriallisesti/taiteellisesti
- historiallisesti
- maisemallisesti arvokas

Rakennusten historialliset arvot liittyvät sataman historiaan ja kehitykseen 1900-luvulla.

Alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennuskanta on esitetty sinisellä seuraavassa kuvassa:

INVENTOINTIKOHTEET:

1. Satamakonttori ja tullitalo
2. Keltainen makasiini
3. Punainen makasiini
4. Sataman vanha käymälä
5. Luotsituvan pihapiiri

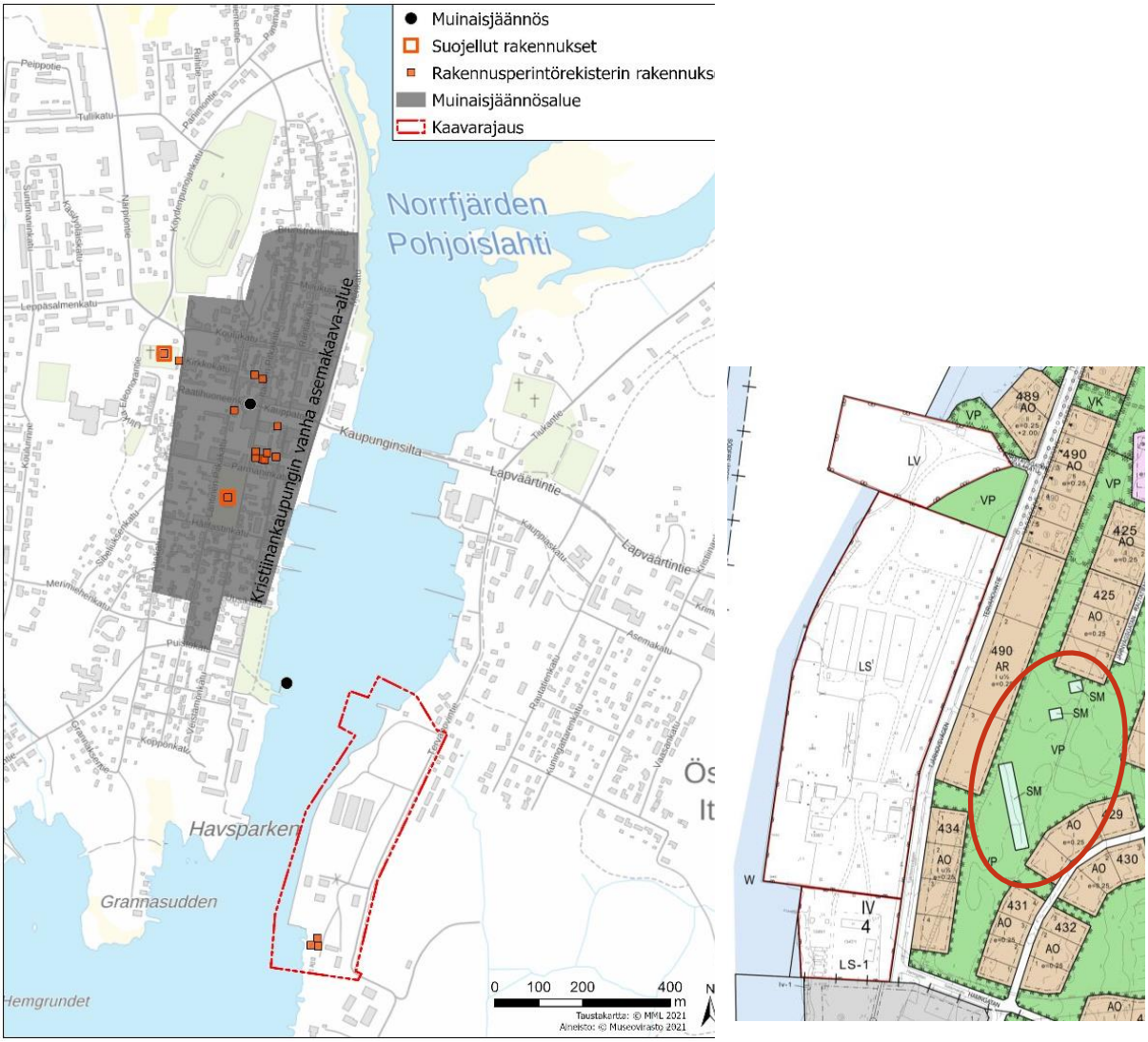
Kuva 6-8. Suunnittelualueella sijaitseva kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennuskanta. Numerointi viittaa rakennusinventoinnin kohdenumerointiin.

6.4.1 Suositukset

Rakennushistoriallisesti/historiallisesti/maisemallisesti merkittävä rakennuskanta suositellaan suojeltavan. Suojeltavat rakennukset on korjaus- tai muutostöiden yhteydessä korjattava niiden kulttuurihistorialliset arvot säilyttävällä ja historialliset ominaispiirteet palauttavalla tavalla. Tarkemmat rakennuskohtaiset suositukset on kirjattu inventointikortteihin.

6.5 Muinaisjäännökset

Suunnittelualueella eikä tämän välittömässä läheisyydessä sijaitse tunnettuja muinaisjäännöskohteita. Lähin tunnettu Museoviraston muinaisjäännösrekisterin kohde on vesialueella sijaitseva historiallinen muinaisjäännös, puurunkoinen aluksen hylky, joka sijaitsee kaupunginlahden länsipuolella noin 200 m etäisyydellä suunnittelualueesta. Suunnittelualueen itäpuolella voimassa olevassa asemakaavassa (nro. 102) on esitetty kolme muinaismuistoaluetta (SM), jotka sijaitsevat noin 100 m etäisyydellä suunnittelualueen rajasta. Muinaisjäännökset liittyvät Suomen sisällissodan aikaiseen historiaan.

Kuva 6-9. Vasemmalla esitetty lähialueella sijaitsevat tunnetut muinaisjäännökset. Oikealla ajantasa-asemakaavaotteeseen merkitty punaisella ympyröinnillä muinaismuistoalueet (SM).

7. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Sisäsataman alue toimi satama-alueena pitkän aikakauden ja on kokenut muutoksia sataman kehityksen myötä koko historiansa aikana aina 1800-luvulta 2000-luvulle saakka. Sataman varhaisesta historiasta historiallisena todistusaineistona ovat jäljelle jäänet rakennukset noin 1800-luvun lopusta/1900-luvun alusta sekä rautatieraiteiden jäänteet. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaalle rakennuskannalle suositellaan suojelua. Raiteiden säilyminen tai osittain säilyminen esimerkiksi nykyisen satamakokonaisuuden ympäristössä olisi suotavaa.

Alueen tärkeimmät kulttuurihistorialliset arvot liittyvät paikallisesti arvokkaaksi tunnistettuun sataman alueen vanhaan rakennuskantaan, johon kuuluu tulli- ja pakkahuone sekä kaksi makasiinirakennusta. Makasiinirakennukset saattavat olla ainoita näkyvissä olevia säilyneitä historiallisia todistusaineistoja tervahovin ajalta. Tulli- ja pakkahuoneella sekä sataman vanhalla käymälärakennuksella on harvinaisuuteen liitettäviä arvoja: Tulli- ja pakkahuoneen venäläistyylinen arkkitehtuuri liittyy Suomen autonomian aikaan ja sataman vanha käymälä on puolestaan käymälärakennukseksi poikkeuksellisen koristeellinen ja hyvin säilynyt. Luotsitupa omana kokonaisuutenaan on ikänsä puolesta arvokas (Museoviraston vuoden 2009 selvityksen mukaan rakennus on Suomen vanhin yksittäinen luotsipäivystykseen liittyvä rakennus).

Alueen maisemalliset arvot liittyvät tämän avoimuuteen sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan helppoon havaittavuuteen, minkä olisi toivottavaa säilyvän. Myös näkymät kaupunginlahdelle Tervahovintieltä, ainakin osittain, olisi toivottavaa säilyvän. Kokonaismaisemakuvassa poikkeavana suurena ja dominoivana elementtinä laajat 80-luvulla rakennetut varastohallit eivät sovellu alueen maisemakuvaan ja olisi toivottavaa alueen käytön muuttumisen myötä purettavan.

Alla on yhteenvetotaulukko kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan arvoista ja suosituksista:

R = rakennushistoriallisesti/taiteellisesti
H = historiallinen
M = maisemallinen

Värikoodit:

Suositellaan suojelua	
Ei suositella suojelua	

Num.	Kohdenimi	Kriteerit			Määrittely			Suositellaan suojeltavan/huomioitavan
		R	H	M	Yksittäinen rakennus	Pihapiiri	Autio	
1.	Satamakonttori ja tullitalo	x	x	x	x		x	Suositellaan suojeltavan
2.	Keltainen makasiini		x	x	x		x	Suositellaan suojeltavan
3.	Punainen makasiini		x	x	x		x	Suositellaan suojeltavan yksittäisenä rakennuksena tai osana sataman vanhan rakennuskannan kokonaisuutta.
4.	Sataman vanha käymälä	x	x		x		x	Suositellaan suojeltavan. Siirto mahdollista.
5.	Luotsituvan pihapiiri					x		
	Luotsitupa	x	x	x		x		Suositellaan suojeltavan
	(1) Ulkorakennus		x	x		x		Suositellaan huomioitavan osana aluekokonaisuutta
	(2) Rantavaja		x			x		Ei suositella

								suojeltavan
	(3) Käymälä		x	x		x		Suositellaan huomioitavan osana aluekokonaisuutta
	(4) Kaivo		x	x		x		Suositellaan huomioitavan osana aluekokonaisuutta

8. LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet:

Mäkelä, A. & Petterson, L ja Åkerblom, B (1984). Kristiinankaupungin historia I. Kristiinankaupungin kaupunki.

Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.

Haavisto, Olle (1999). Kristiinankaupunki – Pikkukaupunki-idylli 350-vuotta. Kristiinankaupunki.

Lupapäätös nro 37/2005/2, Länsisuomen ympäristölupavirasto

Internetlähteet:

Vanhat painetut kartat MML:
http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/

Paikkatietoikkuna:
http://www.paikkatietoikkuna.fi/web/fi

Muut lähteet:
Kristiinankaupungin rakennusvalvonta

Paikallistuntemus:
Christer Norrvik, Kristiinankaupungin merimuseo
Reijo Henttonen
Jarkko Ikkelä-Koski

SISÄSATAMAN ASEMAKAAVA

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

RAKENNUSLISTAUS

Kuvaan on numeroitu rakennuslistauksen rakennukset

1**. Satamakonttori/vanha tulli- ja pakkahuone**
Rakennuksesta on laadittu inventointikortti

2. Keltainen makasiini
Rakennuksesta on laadittu inventointikortti

3. Punainen makasiini
Rakennuksesta on laadittu inventointikortti

4. Vanha käymälä
Rakennuksesta on laadittu inventointikortti

5. Luotsitupa (pihapiiri)
Rakennuksesta on laadittu inventointikortti

6. Varastohallit
laajat 80-luvulla sataman toimintaa varten rakennetut varastohallit.

7. Valkaman rakennus
Rakennus on rakennettu arviolta 60-70-luvulla, jolloin satamassa on käsitelty puutavaraa. Rakennus on niihin aikoihin toiminut niihin sosiaalitilana / parakkina. Sittemmin rakennusta on käytetty venevajana.

8. Varastohalli
Piilopulpettikattoinen varastohalli on rakennettu noin 80-luvulla.

9. Konesuoja
90-luvulla rakennettu konesuoja

10. Varastohalli
90-luvulla rakennettu varastohalli

11. Venevajat
Neljän venevajan ryhmä luotsituvan pihapiirin eteläpuolella. Vajat on rakennettu noin 90-luvulla. Osa mahdollisesti vahnempia, mutta jostain siirrettyjä (?).

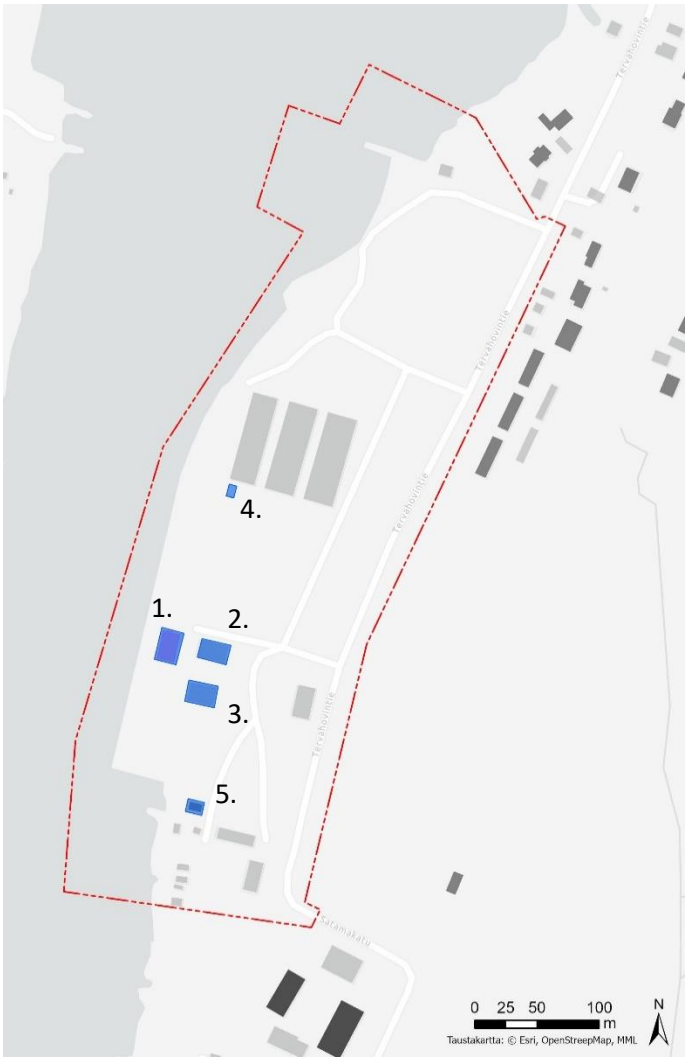

SISÄSATAMAN ASEMAKAAVA

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

RAKENNUSINVENTOINTIKORTIT

INVENTOINTIKOHTEET:

1. Satamakonttori ja tullitalo
2. Keltainen makasiini
3. Punainen makasiini
4. Sataman vanha käymälä
5. Luotsituvan pihapiiri

INVENTOINTIKORTTI Nr. 1

KOHTEEN SIJAINTI	
Kohteen nimi	Satamakonttori ja tullitalo
Osoite	Satama-alue, Tervahovintie
Kiinteistönumero	287-401-14-0

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Vanha tulli- ja pakkahuone, jota nykyisin kutsutaan satamakonttoriksi, sijaitsee vanhan sataman alueella. Rakennus on alueen näyttävin rakennus ja sijaitsee näkyvällä paikalla lähimpänä veden rajaa. Rakennuksen itäpuolella on kaksi laajaa vanhaa makasiinirakennusta, jotka on todennäköisesti siirretty nykyiselle paikalleen satama-alueella 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa sijainneesta tervahovista.

MML taustakarttaan on merkitty rakennuksen sijainti sinisellä ympyrällä, oikealla ilmakuva.

KAAVATILANNE

Rakennus sijaitsee voimassa olevassa asemakaavassa venesatama-alueella (LS).

VALOKUVIA

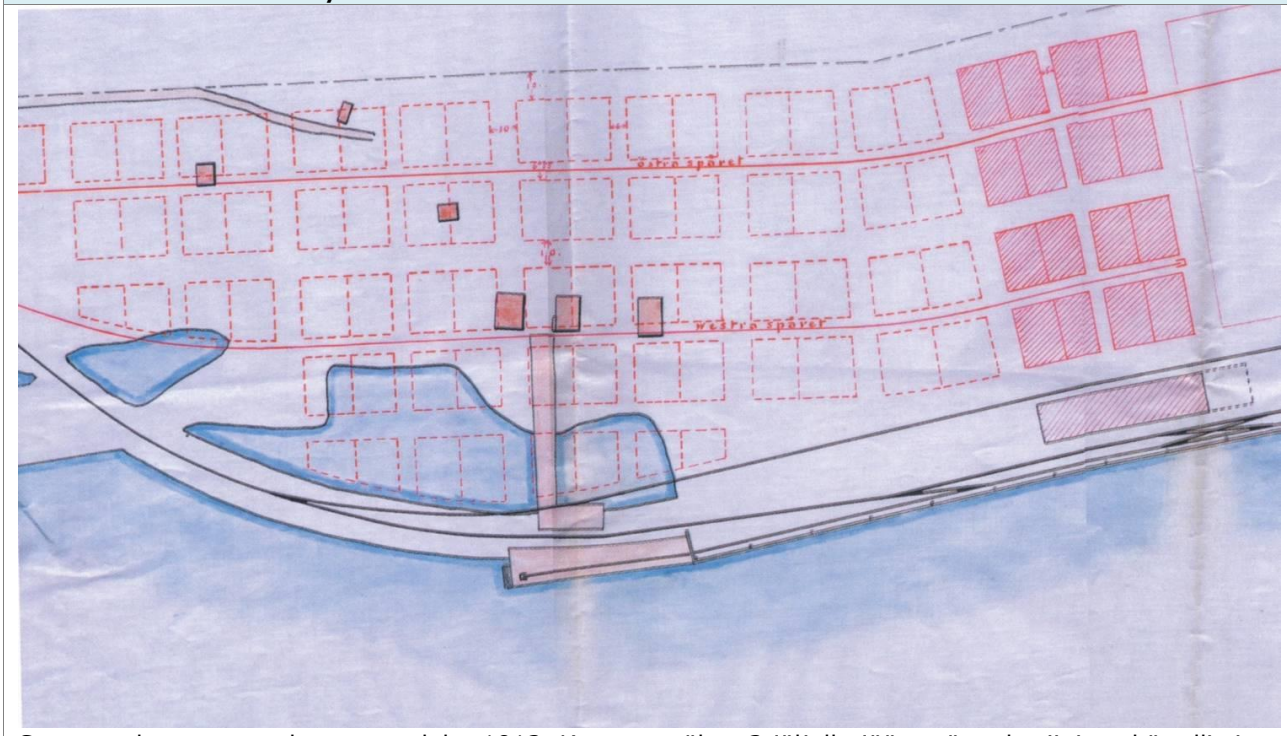

Satamakonttori ja tullitalo sekä taustalla näkyy vanha makasiini.

Satamakonttori ja tullitalo sekä makasiinit.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Satama-alueen asemakaava vuodelta 1912. Kuvassa näkyy 3 jäljelle jäänyttä makasiinia sekä tulli- ja pakkahuoneelle kaavailtu paikka. Kuvan on piirtänyt H. Sourander. (Lähde: Kristiinankaupungin Merimuseo).

RAKENNUKSEN KUVAUS	
Nykyinen käyttötarkoitus	Rakennuksessa on toimitiloja
Entinen käyttötarkoitus	tulli- ja pakkahuone sekä satamakonttori
Rakennusvuosi	1914
Suunnittelija	Sune Viktor Maconi
Kerroskorkeus	1½
Perustus	luonnonkivi
Runkomateriaali	hirsi
Katon muoto ja materiaali	aumakatto, saumattu punainen peltikate
Julkisivun väri ja materiaali	vaalea vaakasuora puu panelointi
Muuta	valkoiset ikkunanpuitteet, rakennuksen kanssa saman väriset nurkkalaudat, ruutuikkunat, kissanpenkit, katossa kupoliyksityiskohta

RAKENNUSHISTORIA

Satamakonttori on rakennettu vuonna 1914 tulli ja pakkahuoneeksi uudelle satama-alueelle. Rakennuksessa toimi myös satamakonttori. Satamakomitea katsoi rakennuksen näkyvän paikan vaativan hyvin edustavaa arkkitehtuuria. Rakennus rakennettiin täten arkkitehti S. Maconin piirustusten mukaan. Rakennuksessa on viitteitä venäläistyylisestä arkkitehtuurista (sipulin muotoinen kupoli), jota nähtiin Suomessa autonomian ajalla 1809-1917. Rakennuksen kummaltakin puolen kulki rautatieraide, jotka ovat edelleen havaittavissa Maanmittauslaitoksen ilmakuvassa. Jatkosodan aikana 1940-luvulla rakennusta laajennettiin etelään päin. Sotavuosina saksalaiset joukot säilyttivät joitakin varastoja rakennuksessa sekä muualla satamassa. Satamakonttorissa ns. laboratoriohuoneeseen oli majoitettu saksalainen upseeri. Rakennuksen laajennusosa purettiin muutamia vuosia sodan jälkeen. (Norrvik, 1999, s. 552)

Kevään 1981 aikana satamakonttorin ja tullikamarin päässä sijaitsevat varastorakennukset purettiin, sillä varastotilat vaikeuttivat nykyaikaista lastausta. Suupohjien Sanomien 8.4.1981 julkaiseman artikkelin ”Kristiinan satamakonttorin vanhat varastotilat puretaan” mukaan laituripaikalla ei ole voitu lastata sahatavaraa, sillä trukit eivät ole voineet kulkea kapealla laiturilla, myös varastojen pienet ovat olleet esteenä varastojen käytössä satamatoimintaan. Lisätilaa tarvittiin satamassa turvekuljetuksille.

Rakennus on hyvin pitkälti säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa. Ikkunat ja ovet ovat alkuperäiset, eikä julkisivuun ole tehty muutoksia. Katemateriaali on todennäköisesti uusittu. Vanhan valokuvan mukaan sisäänkäynnin yhteydessä julkisivulla ovat sijainneet lippusalot molemmin puolin. Rakennuksen eteläisellä julkisivulla on käynti satamapajaan, joka aukko on mahdollisesti lisätty 80-luvun jälkeen, jolloin varasto-osa purettiin tai sitten varastosta on ollut kulku tullitaloon.

Vuonna 2016 rakennuksessa on toiminut kahvila sekä projektitila, jota ylläpitivät Vinkel Homes -kiinteistönvälitystoimistoa Kristiinassa pyörittävä Petri Monola ja Yleisradion ruotsinkielisen toimituksen Strömsön puuseppänä tunnettu Jim Björni. Tätä ennen rakennus toimi pitkään kaupungin varastotilana.

SUOJELUPERUSTE

Rakennus on hienosti säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa, vaikka varasto-osa onkin purettu. Rakennuksen alkuperäiset tyylipiireet ovat hyvin nähtävissä. Rakennus on maisemallisesti, rakennustaiteellisesti sekä historiallisesti tärkeä. Rakennus on harvinainen ja edustaa autonomian ajan venäläistyylistä arkkitehtuuria. Rakennus sijaitsee avoimella paikalla ja näkyy maisemassa kauas, myös kaupungin lahden toiselle puolelle. Tulli- ja pakkahuone muodostaa makasiinirakennusten kanssa ajallisesti ja historiallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Historialliset arvot liittyvät sataman kehityksen historiaan 1900-luvulla.

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien peruskorjauksien tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Rakennushistoriallisesti arvokas	**x**	**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

VALOKUVIA

Julkisivu itään.

Julkisivut itä-pohjoinen

Julkisivut pohjoinen-itä

Julkisivut etelä-länsi

Sisäänkäynnin yksityiskohta.

Kiviperustuksia.

Katon yksityiskohtia.

Kuistin frontoni.

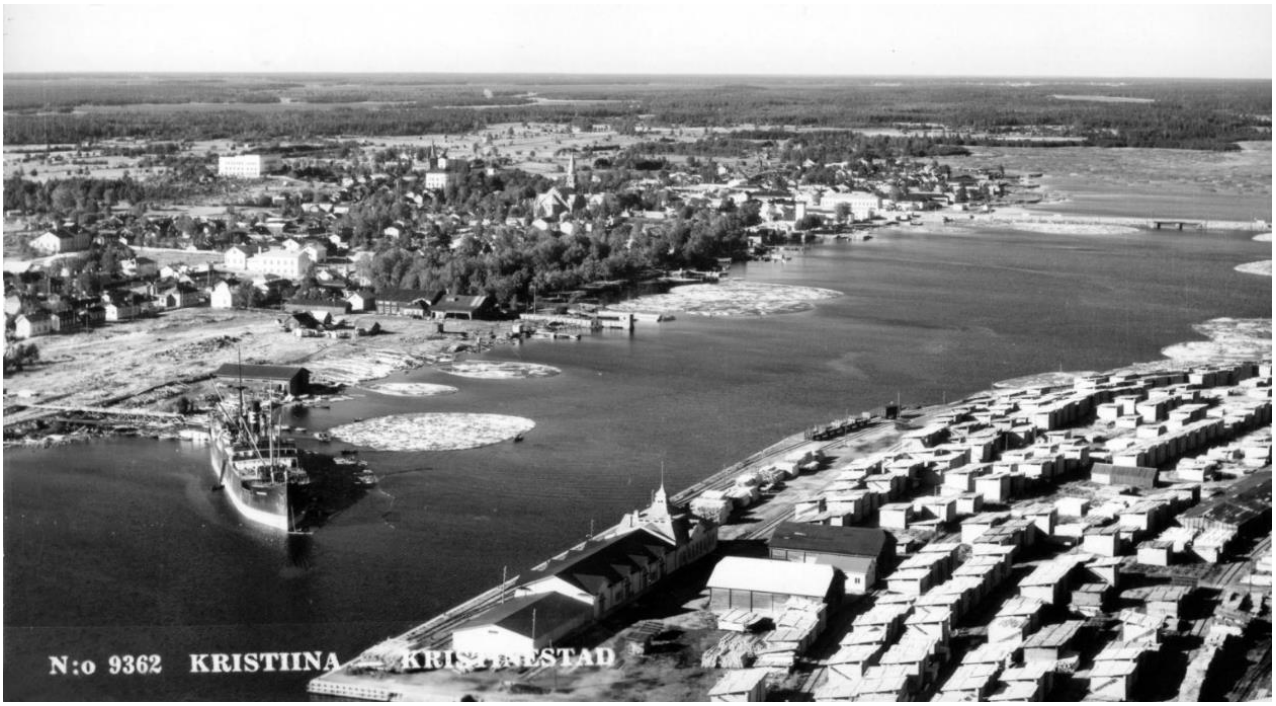
Kulku satamapajaan eteläisellä julkisivulla.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

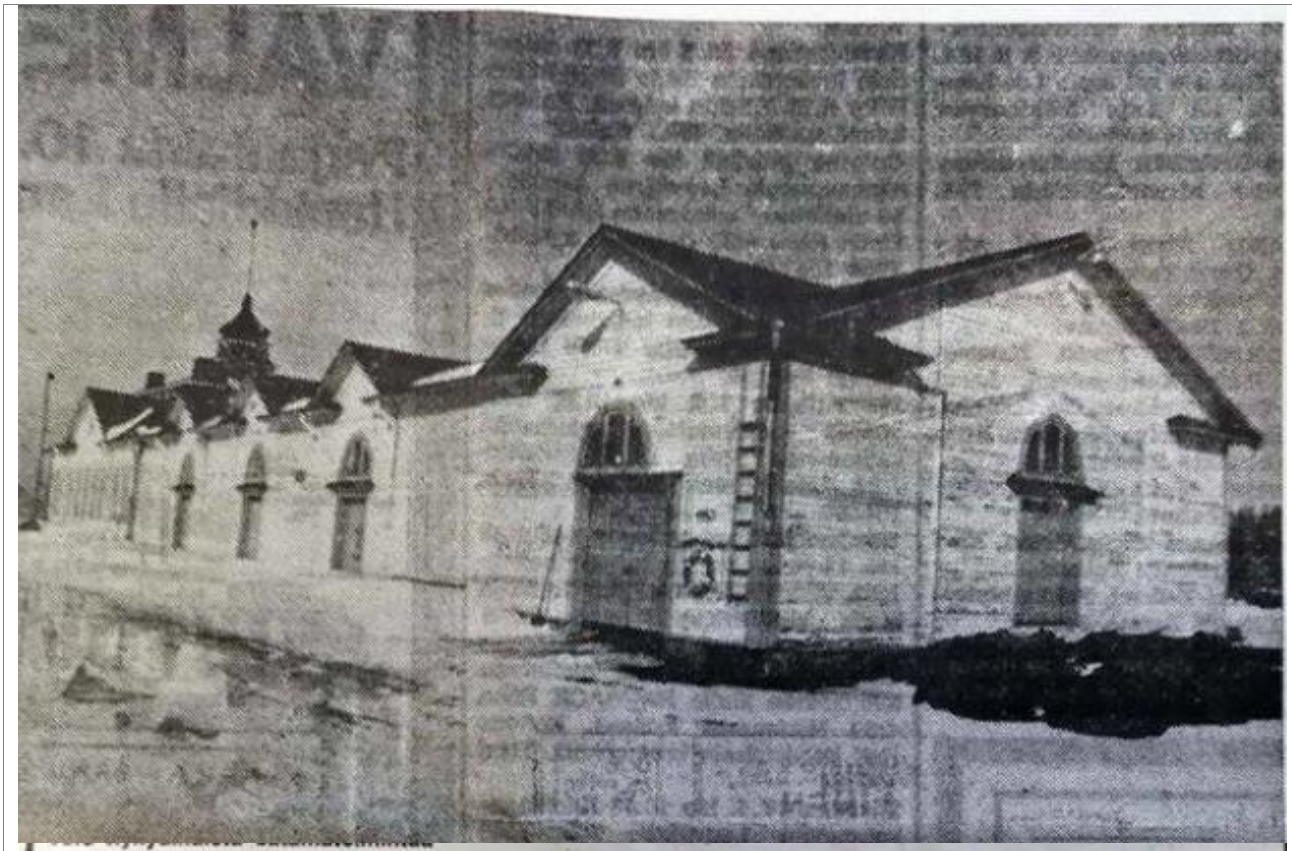

Valokuvaote tulli-ja pakkahuoneen rakentamisen ajalta vuodelta 1914 (Lähde: Haavisto, 1999)

Ote viistoilmakuvasta noin 1920-luvulta (Lähde: Haavisto, 1999).

Viistoilmakuvaote 9362 postikortista, vuodelta 1952. Kuvaaja: Veljekset Karhumäki. Kuvaote Jarkko Ikkelä-Kosken kokoelmasta. Valokuvassa näkyy tulli- ja pakkahuoneen eteläosan laajennus, joka rakennettiin 40-luvulla ja purettiin 50-luvulla.

Kristiinan satamakonttorin vanhat varastotilat puretaan

Kristiinan satamakonttorin ja tullikamarin päässä olevat varastorakennukset puretaan kevään aikana. Tekninen lautakunta päätti maanantaina, että kaupunki järjestää huutokaupan varastotilojen purkamiseksi. Satamalaitoksen taholta on esitetty useita kertoja, että varastorakennukset poistettaisiin, koska ne eivät palvele nykyaikaista satamatoimintaa. Tilat eivät ole moniin vuosiin olleet satamatoiminnan käytössä. Vuokralaisina ovat olleet Tavaratalo A. Talas, Esko Jylli Oy ja Lainapeite.

lissä samanaikaisesti satamakonttorin ja tullikamarin kans-

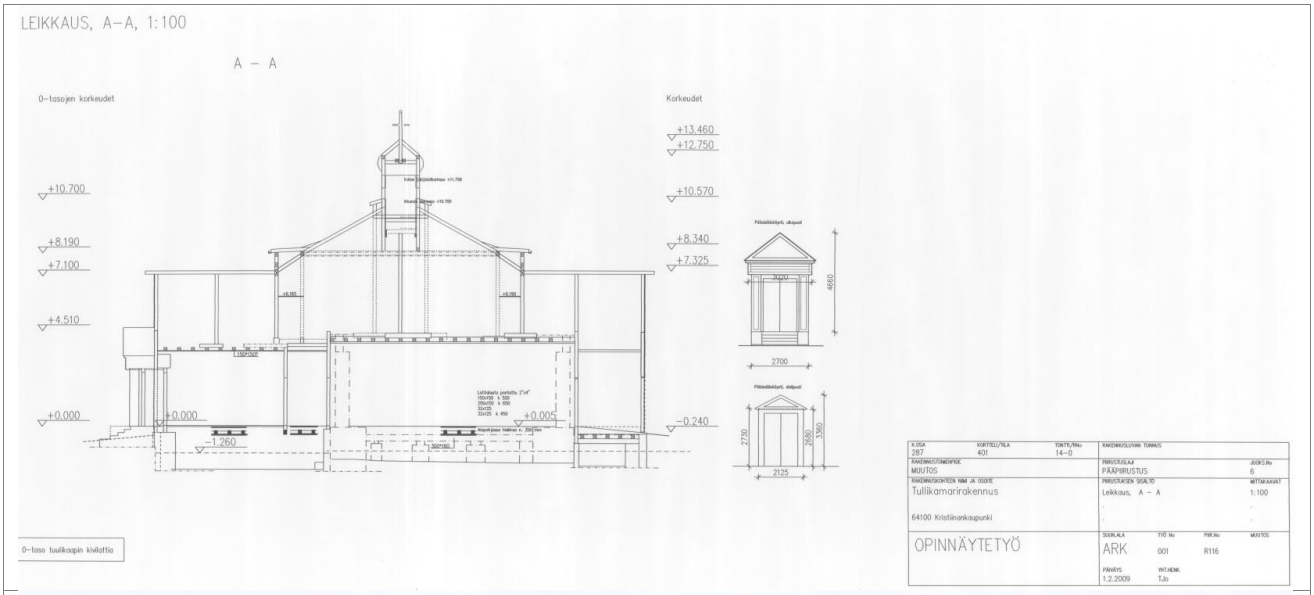
Varastorakennukset on tehty joskus 1910-luvun puolivälissä. Varastotilat ovat aikoinaan palvelleet tuontia, sillä tavarat on voitu kantaa tai kärrätä sisätiloihin. Osittain laiturin päällä sijaitsevat varastot ovat hankaloittaneet nykyaikaista lastausta. Laituripaikalla ei ole voitu lastata sahatavaraa, sillä trukit eivät ole voineet kuljettaa nippuja kapealla laiturilla. Varastojen pienet ovet ovat estäneet niiden käytön satamatoimintaan, sillä trukeilla ei ole päässyt sisälle tai jos

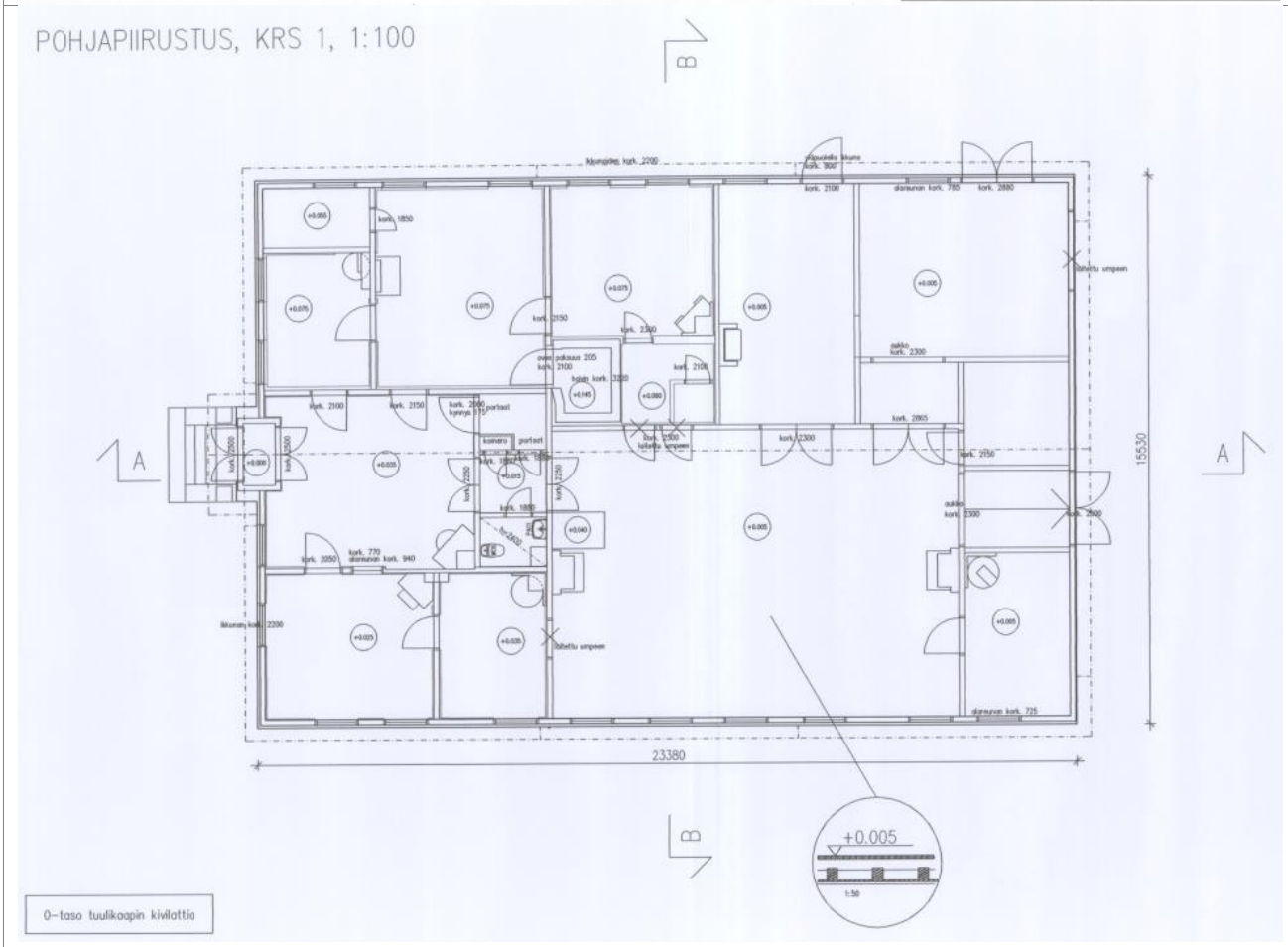
siinä on onnistuttu, niin tilojen jakaminen aikoinaan pieniin yksiköihin on muodostunut varastoinnille epäkäytännölliseksi.

Puurakenteiset varastotilat ovat kohtalaisessa kunnossa, mutta katto olisi pitänyt uusia tänä vuonna. Mahdollisesti muitakin kunnostustöitä olisi tarvittu.

Tullikamarilla on ollut varastotiloissa myös pienehkö soppi tilapäistavaroita varten. Tilapäistavaroita varten on luvattu päärakennuksen isosta salista tilat. Tätä ei kuitenkaan tullin taholta pidetä hyvänä ratkaisuna.

Ote Suupohjien Sanomien julkaisusta 8.4.1981, jolloin varasto-osa päätettiin purkaa.

Muutospiirustukset, opinnäytetyö vuodelta 2009.

LÄHTEET
Asemakaava 60, Asemakaava ja asemakaavan muutos osille IV ja V kaupunginosaa. kaupunginosa, (kv 1985). Kristiinankaupunki
Haavisto, Olle (1999). Kristiinankaupunki – Pikkukaupunki-idylli 350-vuotta. Kristiinankaupunki.
Kristiinankaupungin rakennusvalvonta
Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.
https://ilkkapohjalainen.fi/arkisto/sataman-tullikamari-herasi-uuteen-1.2071244, 30.3.2021
NIMI JA PÄIVÄMÄÄRÄ
Stina Karhunmaa 30.4.2021

INVENTOINTIKORTTI Nr. 2

KOHTEEN SIJAINTI	
Kohteen nimi	Keltainen makasiini
Osoite	Satama-alue, Tervahovintie
Kiinteistönumero	287-401-14-0

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Makasiinirakennus sijaitsee näkyvällä paikalla vanhan sataman alueella avoimessa maastossa. Rakennus on entisen tulli- ja pakkahuoneen (satamakonttorin) takana ja tämän vierellä on samantyyppinen (mitta-kaava, tyyli, muoto) toinen makasiinirakennus.

MML taustakarttaan on merkitty rakennuksen sijainti sinisellä ympyrällä, oikealla ilmakuva.

KAAVATILANNE

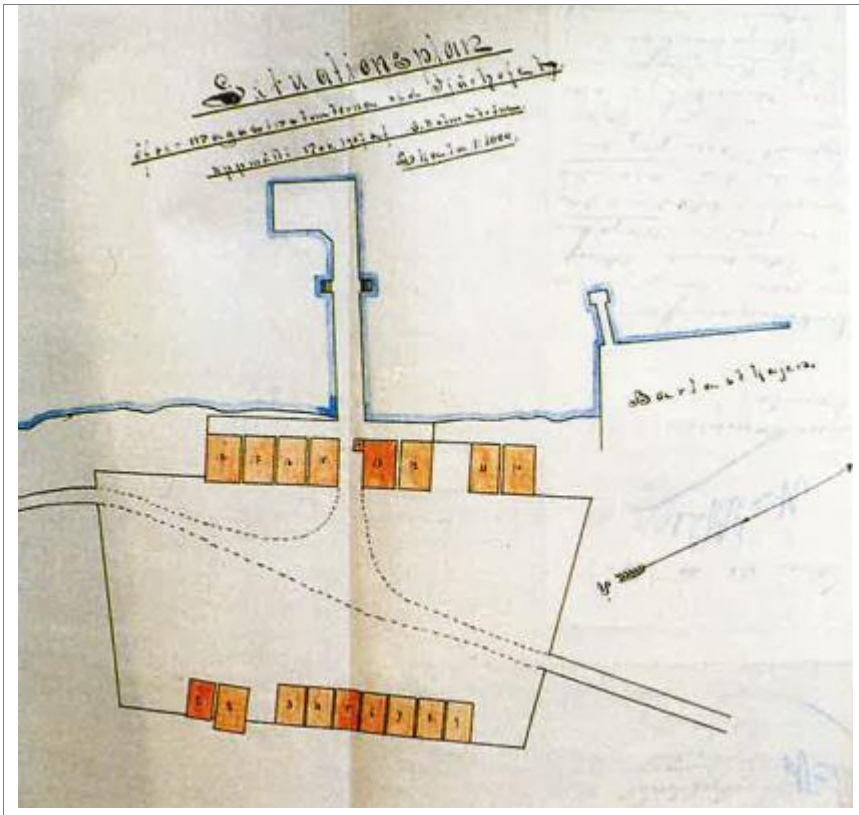
Rakennus sijaitsee voimassa olevassa asemakaavassa venesatama-alueella (LS).

VALOKUVIA

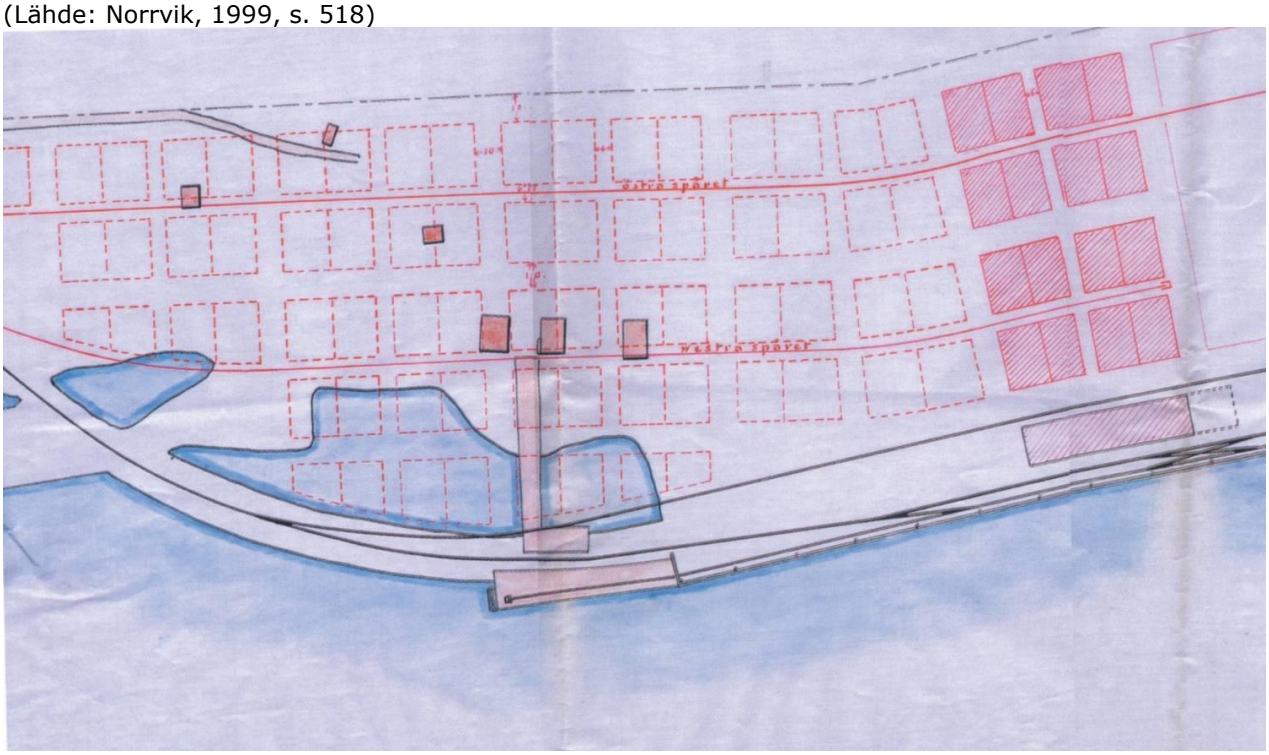

Satamakonttori ja tullitalo sekä makasiinit.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Tervahovi vuonna 1907. Kuva Christer Norrvikin hallussa. Kuvassa näkyy tervahovin makasiineja. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 518)

Satama-alueen asemakaava vuodelta 1912. Kuvassa näkyy 3 jäljelle jäänyttä makasiinia sekä tulli- ja pakkahuoneelle kaavailtu paikka. Kuvan on piirtänyt H. Sourander. (Lähde: Kristiinankaupungin merimuseo).

RAKENNUKSEN KUVAUS	
Nykyinen käyttötarkoitus	rakennus on tyhjillään
Entinen käyttötarkoitus	Makasiini
Rakennusvuosi	todennäköisesti 1800-luvun loppu
Suunnittelija	-
Kerroskorkeus	2
Perustus	luonnonkivi

Runkomateriaali	hirsi
Katon muoto ja materiaali	satulakatto, konesaumattu musta pelti
Julkisivun väri ja materiaali	keltainen/okra peiterimoitettu pystylaudoitus
Muuta	valkoiset ikkunanpuitteet ja yksityiskohdat, kissanpenkit, katossa päädyissä aumayksityiskohdat

RAKENNUSHISTORIA

Makasiini on pitkänurkkainen hirsirakennus, mikä antaisi viitteitä rakennuksen rakennusajankohdasta 1800-luvulla. Tämä tarkoittaisi sitä, että makasiinit on todennäköisesti siirretty tervahovista nykyiselle paikalleen 1900-luvun alussa, jolloin satamaa uudistettiin. Samoihin aikoihin vuonna 1914 arkkitehti Sune Maconin suunnittelema tulli- ja pakkahuone rakennettiin alueelle. Suurin osa tervahovin makasiineista purettiin historiankirja ”Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen” mukaan vuonna 1916. Kaksi makasiineista on siis mahdollisesti näihin aikoihin siirretty tulli- ja pakkahuoneen taakse. Vuoden 1912 asemakaavassa on vielä jäljellä kolme makasiinia. Samaisessa kirjassa mainitaan, että toinen makasiineista on toiminut satamatyöläisten ruokalana. Koska toisessa punaisessa makasiinissa ei ole ikkunoita, todennäköisesti ruokalana on toiminut keltainen makasiini. Rakennus on ollut kauan tyhjillään ja sitä on käytetty viime vuosina lähinnä varastointiin. 1950-luvun ilmakuvan mukaan rakennuksen vierellä on sijainnut pienempi rakennus.

Rakennuksen ikkunat ovat alkuperäiset. Katemateriaali on uusittu.

SUOJELUPERUSTE

Rakennus on hienosti säilyttänyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteensa ja on todennäköisesti säilyttänyt alkuperäisen ulkomuotonsa hyvin. Rakennus on tärkeä osa satama-alueen kulttuurihistoriallisesti arvokasta kokonaisuutta, johon kuuluu toinen makasiinirakennus sekä entinen tulli- ja pakkahuone. Rakennus näkyy ympäristöönsä hyvin. Rakennuksen historialliset arvot liittyvät sataman varhaiseen historiaan 1800-1900-luvulta

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien peruskorjauksien tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Rakennushistoriallisesti arvokas		**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

VALOKUVIA

Julkisivu etelä-länsi.

Julkisivu etelään.

Julkisivu länteen.

Julkisivu itään.

Sisäänkäynnin yksityiskohta.

Sortunut savuhormi.

Kissanpenkki.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Ote viistoilmakuvasta noin 1920-luvulta (Lähde: Haavisto, 1999).

Viistoilmakuvaote 9362 postikortista, vuodelta 1952. Kuvaaja: Veljekset Karhumäki. Kuvaote Jarkko Ikkelä-Kosken kokoelmasta.

Valokuva satamasta noin 1920-luvulta. Kuvassa rahtialus Pella ja taustalla näkyy tulli- ja pakkahuone sekä keltainen makasiini (Lähde: Haavisto, 1999).

LÄHTEET
Asemakaava 60, Asemakaava ja asemakaavan muutos osille IV ja V kaupunginosaa. kaupunginosa, (kv 1985). Kristiinankaupunki
Haavisto, Olle (1999). Kristiinankaupunki – Pikkukaupunki-idylli 350-vuotta. Kristiinankaupunki.
Kristiinankaupungin rakennusvalvonta
Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.
Kristiinankaupungin merimuseo, Christer Norrvik
NIMI JA PÄIVÄMÄÄRÄ
Stina Karhunmaa 30.4.2021

INVENTOINTIKORTTI Nr. 3

KOHTEEN SIJAINTI	
Kohteen nimi	Punainen makasiini
Osoite	Satama-alue, Tervahovintie
Kiinteistönumero	287-401-14-0

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Makasiinirakennus sijaitsee näkyvällä paikalla vanhan sataman alueella avoimessa maastossa. Rakennus on entisen tulli- ja pakkahuoneen (satamakonttorin) takana ja tämän vierellä on samantyyppinen (mitta-kaava, tyyli, muoto) toinen makasiinirakennus.

MML taustakarttaan on merkitty rakennuksen sijainti sinisellä ympyrällä, oikealla ilmakuva.

KAAVATILANNE

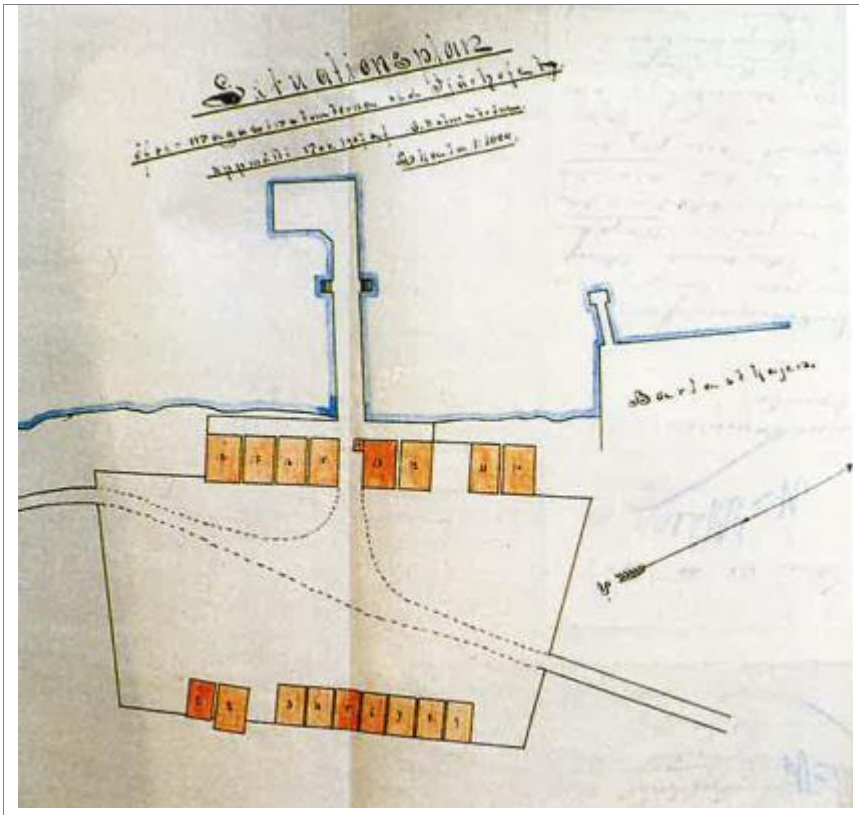
Rakennus sijaitsee voimassa olevassa asemakaavassa venesatama-alueella (LS).

VALOKUVIA

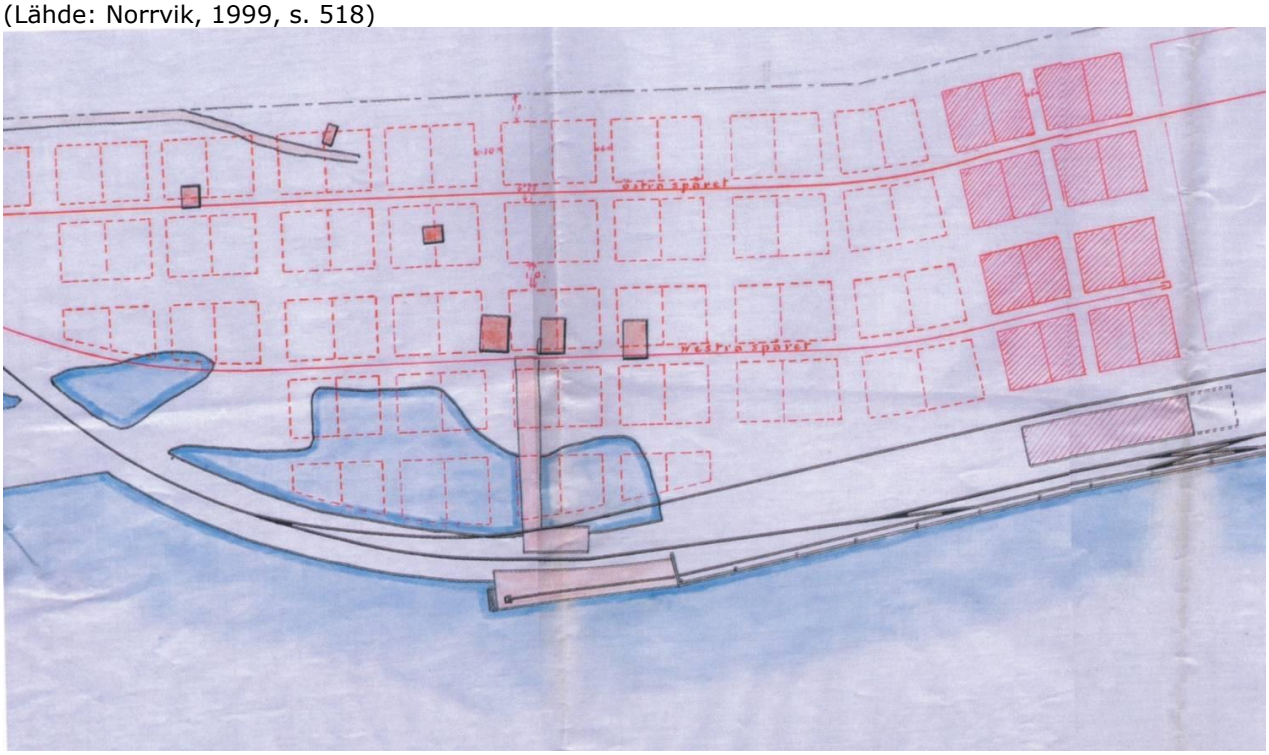

Satamakonttori ja tullitalo sekä kaksi makasiinirakennusta.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Tervahovi vuonna 1907. Kuva Christer Norrvikin hallussa. Kuvassa näkyy tervahovin makasiineja. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 518)

Satama-alueen asemakaava vuodelta 1912. Kuvassa näkyy 3 jäljelle jäänyttä makasiinia sekä tulli- ja pakkahuoneelle kaavailtu paikka. Kuvan on piirtänyt H. Sourander. (Lähde: Kristiinankaupungin merimuseo).

RAKENNUKSEN KUVAUS	
Nykyinen käyttötarkoitus	rakennus on tyhjillään
Entinen käyttötarkoitus	Makasiini
Rakennusvuosi	todennäköisesti 1800-luvun loppu 1900-luvun alku
Suunnittelija	-
Kerroskorkeus	2
Perustus	luonnonkivi

Runkomateriaali	hirsi
Katon muoto ja materiaali	satulakatto, tiilikatto
Julkisivun väri ja materiaali	Laudoitettu punainen julkisivu
Muuta	valkoiset ikkunanpuitteet ja yksityiskohdat, kissanpenkit, katossa päädyissä aumayksityiskohdat, pystyföljärit

RAKENNUSHISTORIA

Makasiini on mahdolliseseti siirretty tervahovista nykyiselle paikalleen 1900-luvun alussa, jolloin satamaa uudistettiin. Samoihin aikoihin vuonna 1914 arkkitehti Sune Maconin suunnittelema tulli- ja pakkahuone rakennettiin alueelle. Suurin osa tervahovin makasiineista purettiin historiankirja ”Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen” mukaan vuonna 1916. Kaksi makasiineista on siis mahdollisesti näihin aikoihin siirretty tulli- ja pakkahuoneen taakse. Vuoden 1912 asemakaavassa on vielä jäljellä kolme makasiinia. Rakennus on ollut kauan tyhjillään ja sitä on käytetty viime vuosina lähinnä varastointiin.

Rakennukseen on lisätty ikkuna eteläiselle julkisivulle vuoden 1952 jälkeen (viistoilmakuva). Muuten rakennuksen aukotukset ovat todennäköisesti alkuperäiset. Läntisellä julkisivulla oviaukko on osittain ummessa ja alkuperäisen oven tilalle on laitettu vihreä ovi profiilipellistä. Rakennuksen räystäslinja on osittain rikkoutunut pohjoisella julkisivulla.

SUOJELUPERUSTE

Rakennus on hyvin säilyttänyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteensa pienistä muutostoimenpiteistä huolimatta. Rakennus on tärkeä osa satama-alueen kulttuurihistoriallisesti arvokasta maisemallista ja historiallista kokonaisuutta, johon kuuluvat molemmat makasiinirakennukset sekä entinen tulli- ja pakkahuone. Rakennus näkyy ympäristöönsä hyvin. Rakennuksen historialliset arvot liittyvät sataman varhaiseen historiaan 1800-1900-luvulta.

Rakennus suositellaan suojeltavan/säilytettävän yksittäisenä rakennuksena tai osana sataman vanhan rakennuskannan kokonaisuutta, johon kuuluu tulli- ja pakkahuone sekä kaksi makasiinirakennusta. Rakennukseen tehtävien peruskorjauksien tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Rakennushistoriallisesti arvokas		**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

VALOKUVIA

Julkisivu etelä-länsi.

Pääty itään.

Julkisivut pohjoinen-länsi.

Pohjoinen julkisivu.

Eteläinen julkisivu.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Ote viistoilmakuvasta noin 1920-luvulta (Lähde: Haavisto, 1999).

Viistoilmakuvaote 9362 postikortista, vuodelta 1952. Kuvaaja: Veljekset Karhumäki. Kuvaote Jarkko Ikkelä-Kosken kokoelmasta.

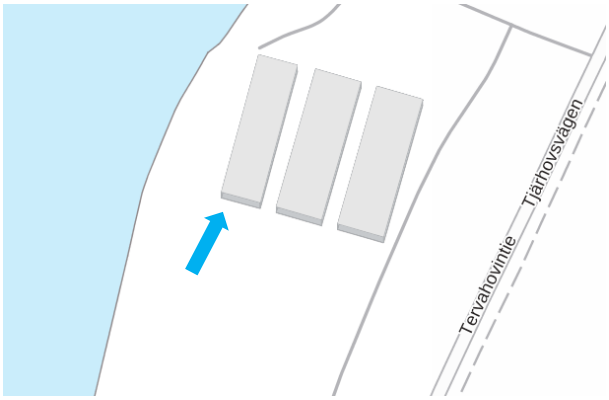
LÄHTEET
Asemakaava 60, Asemakaava ja asemakaavan muutos osille IV ja V kaupunginosaa. kaupunginosa, (kv 1985). Kristiinankaupunki
Kristiinankaupungin rakennusvalvonta
Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.
Kristiinankaupungin merimuseo, Christer Norrvik
NIMI JA PÄIVÄMÄÄRÄ
Stina Karhunmaa 30.4.2021

INVENTOINTIKORTTI Nr. 4

KOHTEEN SIJAINTI	
Kohteen nimi	Sataman vanha käymälä
Osoite	Satama-alue, Tervahovintie
Kiinteistönumero	287-401-14-0

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Vanha käymälärakennus sijaitsee avoimessa maisemassa sataman alueella 80-luvulla rakennettujen laajojen varastohallien kupeessa, näiden eteläpuolella.

MML taustakarttaan on merkitty rakennuksen sijainti sinisellä nuolella, oikealla ilmakuva.

KAAVATILANNE

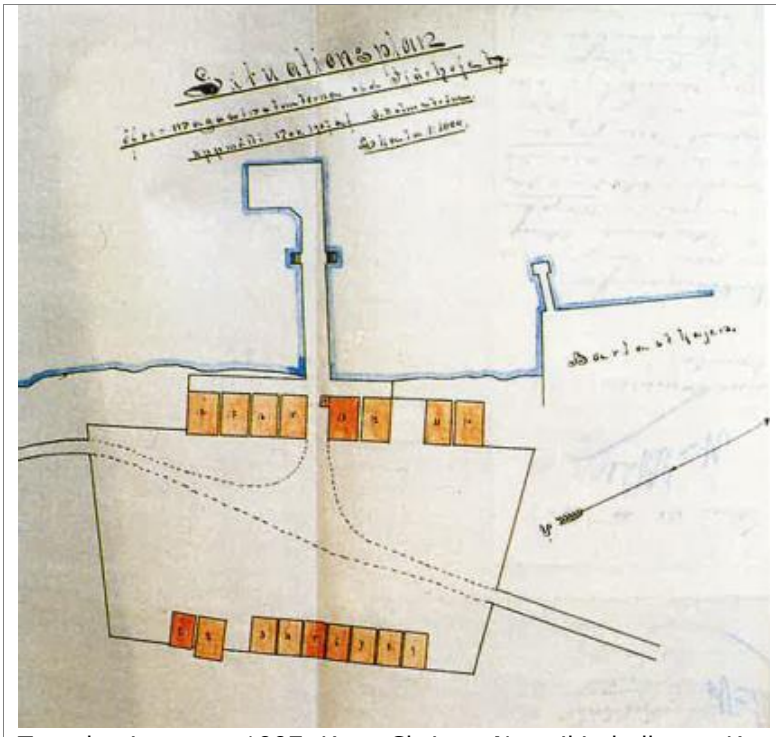
Rakennus sijaitsee voimassa olevassa asemakaavassa venesatama-alueella (LS).

VALOKUVIA

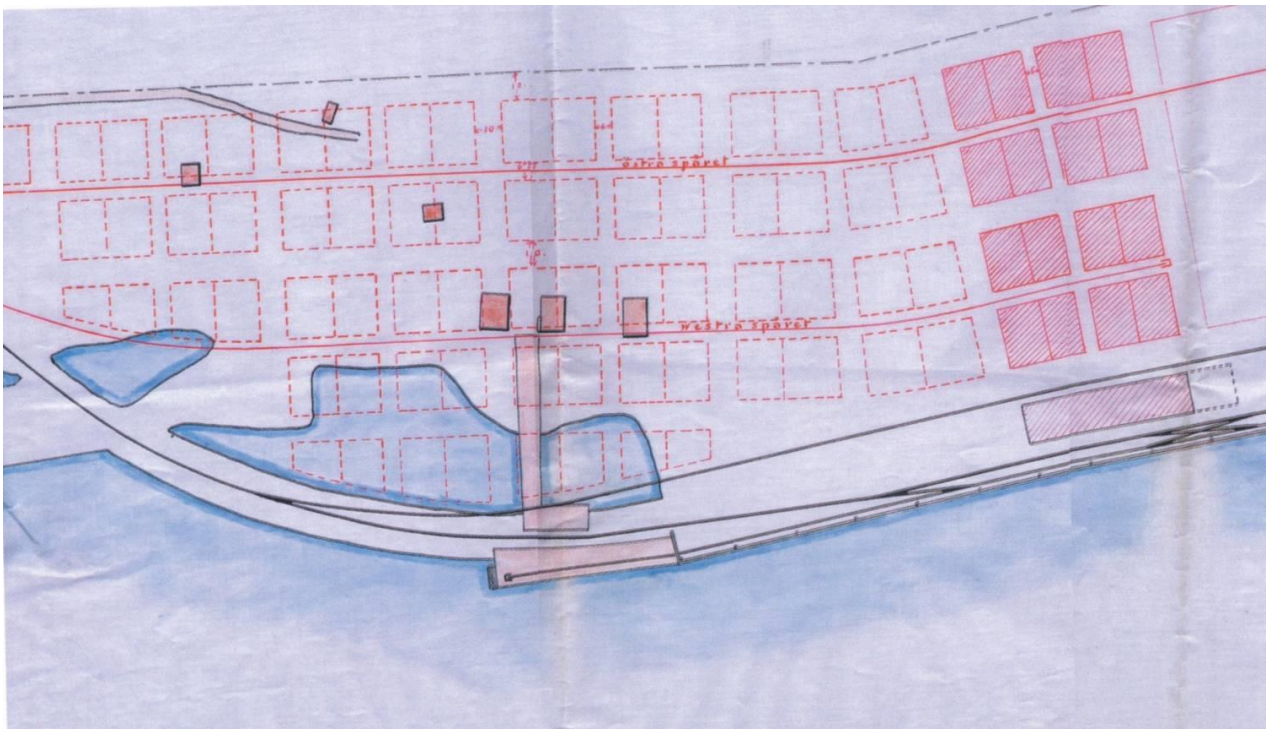

Käymälärakennus laajojen varastohallien kupeessa.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Tervahovi vuonna 1907. Kuva Christer Norrvikin hallussa. Kuvassa näkyy tervahovin makasiineja. (Lähde: Norrvik, 1999, s. 518)

Satama-alueen asemakaava vuodelta 1912. Kuvassa näkyy 3 jäljelle jäänyttä makasiinia sekä tulli- ja pakkahuoneelle kaavailtu paikka. Kuvan on piirtänyt H. Sourander. (Lähde: Kristiinankaupungin merimuseo).

RAKENNUKSEN KUVAUS	
Nykyinen käyttötarkoitus	rakennus on tyhjillään
Entinen käyttötarkoitus	Käymälä
Rakennusvuosi	todennäköisesti 1900-luvun alku
Suunnittelija	-
Kerroskorkeus	1
Perustus	porakivi
Runkomateriaali	hirsi
Katon muoto ja materiaali	aumakatto, saumattu punainen peltikate
Julkisivun väri ja materiaali	vaakasuuntainen keltainen lautavuoraus
Muuta	valkoiset ikkunanpuitteet ja yksityiskohdat, taitekattoinen frontoni

RAKENNUSHISTORIA

Rakennus on mahdollisesti 1900-luvun alusta tervahovin ajalta ja siirretty nykyiselle paikalleen. Rakennus sijaitsee kuitenkin alkuperäisellä tervahovin alueella lähellä 1900-luvun alussa rakennettua kivilaituria. Vanhasta noin 1920-30-luvulla otetusta valokuvasta päätellen rakennus on sijainnut lähellä nykyistä paikkaa. Rakennuksen kattomuodossa on havaittavissa jugend-tyyliä. Rakennuksessa on piirteitä 1900-luvun alun rakentamisesta.

SUOJELUPERUSTE

Pieni ja kaunis käymälärakennus on säilyttänyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteensa hyvin ja kertoo sataman varhaisesta historiasta 1900-luvun alusta. Käymälärakennus on harvinainen, poikkeuksellisen koristeellinen ja hyvin säilynyt.

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennuksen siirto esim. muun sataman alueella säilyneen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan yhteyteen on mahdollista. Rakennukseen tehtävien korjaustoimenpiteiden tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.

Rakennushistoriallisesti arvokas	**x**	**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	

VALOKUVIA

Läntinen julkisivu.

Pääty etelään.

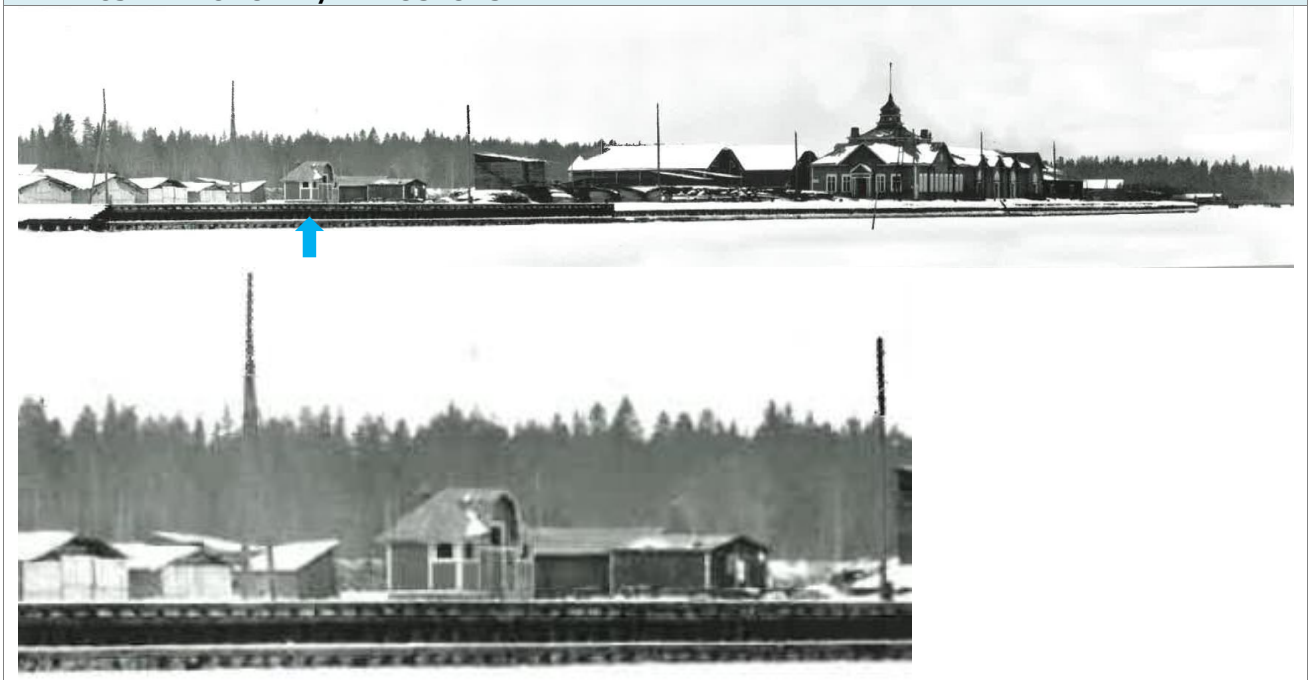

Julkisivut itään.

Yksityiskohta itäiseltä julkisivulta, jossa näkyy käymälän tyhjennysluukku.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Vanha valokuva noin 1920-30-luvulta (Lähde: Haavisto, 1999, s.89)

LÄHTEET

Asemakaava 60, Asemakaava ja asemakaavan muutos osille IV ja V kaupunginosaa. kaupunginosa, (kv 1985). Kristiinankaupunki

Haavisto, Olle (1999). Kristiinankaupunki – Pikkukaupunki-idylli 350-vuotta. Kristiinankaupunki.

Kristiinankaupungin rakennusvalvonta

Kristiinankaupungin merimuseo, Christer Norrvik

Norrvik, Christer (1999). Purjeiden kaupunki: Kristiinankaupungin merenkulku vuoden 1809 jälkeen. Kristiinankaupungin kaupunki.

NIMI JA PÄIVÄMÄÄRÄ

Stina Karhunmaa 30.4.2021

INVENTOINTIKORTTI Nr. 5

KOHTEEN SIJAINTI	
Kohteen nimi	Luotsitupa
Osoite	Tervahovintie 233e
Kiinteistönumero	287-401-14-0

YMPÄRISTÖN KUVAUS

Vanha luotsitupa sijaitsee sataman eteläpuolella puuston ympäröimässä lehtomaisessa pihapiirissä erillään satamassa sijaitsevasta muusta vanhasta rakennuskannasta. Pihapiiriin kuuluu luotsitupa, liiteri, käymälä sekä rantavaja. Pihassa on myös kaivo. Vanhasta vuoden 1930-luvun ilmakuvasta voidaan todeta luotsituvan ympäristön olevan suojaisa jo näinä aikoina, joskin yhteys tulli- ja pakkahuoneen alueelle on avoin. Luotsituvan pihapiirin eteläpuolella on sijainnut sataman varastoaluetta.

MML taustakarttaan on merkitty pihapiirin sijainti sinisellä ympyrällä, oikealla ilmakuva.

KAAVATILANNE

Rakennus sijaitsee voimassa olevassa asemakaavassa satama-alueella (LS-1).

VALOKUVIA

Luotsituvan pihapiiri, taustalla näkyy satamakonttori.

Näkymä tieltä. Kuvassa luotsitupa sekä liiteri.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Ote vuoden 1930-luvun viistoilmakuvasta (Lähde: Haavisto, 1999).

PÄÄRAKENNUKSEN KUVAUS	
Nykyinen käyttötarkoitus	kesäasunto
Entinen käyttötarkoitus	luotsitupa
Rakennusvuosi	1700-luku
Suunnittelija	-
Kerroskorkeus	1½
Perustus	luonnonkivi
Runkomateriaali	hirsi
Katon muoto ja materiaali	harjakatto, musta profiilipelti, huopa (umpikuistissa), pelti sisäänkäynnissä.
Julkisivun väri ja materiaali	punainen peiterimoitettu pystylaudoitus
Muuta	valkoiset ikkunapuitteet, ruutuikkunat sekä yksi kaksijakoinen ikkuna
RAKENNUSHISTORIA	

Luotsitupa on toiminut Kristiinankaupungin kaupunkiluotsien vartiotupana. Rakennuksessa ei ole luotsitoimintaan viittaavia erityispiirteitä ja sitä on vaikea tunnistaa luotsituvaksi. Rakennus on Museoviraston vuoden 2009 selvityksen mukaan Suomen vanhin yksittäinen luotsipäivystykseen liittyvä rakennus. Rakennuksen omistajan mukaan luotsiasema on aiemmin sijainnut lähempänä keskustaa, missä satamakin on aiemmin sijainnut. Rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen ennen kuin uutta satamaa alettiin rakentamaan 1900-luvun alussa.

Rakennuksen ikkunat ovat alkuperäiset, katemateriaali on uusittu. Rakennuksen umpikuisti on rakennettu ikkunoiden ja ulko-oven perusteella myöhemmin, mahdollisesti noin 50-luvulla. Rakennuksen alimmat laudat ovat osin lahonneet.

SUOJELUPERUSTE

Rakennus on hyvin säilyttänyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteensa sekä alkuperäisen ulkomuotonsa ja on olennainen osa vanhan sataman rakennushistoriallista kokonaisuutta, vaikka tämän yhteys vanhaan satama-alueeseen on metsittyneisyyden takia epäselvä. Pihapiiri edustaa perinteistä pihapiiriä aikakaudeltaan. Rakennuksen historia liittyy sataman varhaiseen historiaan ja kehitykseen 1900-luvun alussa. Pihapiiri on maisemallisesti tärkeällä paikalla rannassa, josta näkyvyys vastarannalle on selkeä.

Rakennus suositellaan suojeltavan. Rakennukseen suositellaan rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä peruskorjauksia.

Rakennushistoriallisesti arvokas	**x**	**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

VALOKUVIA

Eteläinen julkisivu.

Läntinen pääty.

Pohjoinen julkisivu.

Sisäänkäynti.

Itäinen pääty.

Yksityiskohtia itäiseltä päädyltä

Yksityiskohtia itäiseltä päädyltä.

Kivijalka.

Ikkunayksityiskohta.

Pohjoinen julkisivu ja kivijalkaa.

Läntinen pääty.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

Valokuvia Museoviraston inventoinnista vuodelta 1999, kuvaajana Harri Nyman.

ULKORAKENNUKSET

KUVAUS

1. Ulkorakennus

Todennäköisesti luotsituvan siirron aikaan 1900-luvun alussa paikalle rakennettu ulkorakennus. Rakennuksessa on punainen pystylaudoitus sekä profiilipeltikate. Rakennuksessa on kaksi pientä ikkunaa.

SUOJELUPERUSTE

Talousrakennus on melko hyvin säilynyt ja liittyy luotsiaseman historiaan ja on osa pihapiirin maisemallista kokonaisuutta.

Talousrakennus suositellaan huomioitavan osana aluekokonaisuutta.

Rakennushistoriallisesti arvokas		**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

VALOKUVIA

Ulkorakennus/varasto ja käymälä.

Rakennuksen itäinen ja pohjoinen julkisivu.

VANHOJA VALOKUVIA/PIIRUSTUKSIA

-

KUVAUS

2. Rantavaja

Noin 1900-luvun puolessavälissä rakennettu rantavaja. Rakennuksessa on punainen pystylaudoitus ja profiilipeltikatto. Rakennuksen ulko-ovi on todennäköisesti vaihdettu.

SUOJELUPERUSTE

Rakennuksella on historiallista arvoa, joka liittyy sataman rakentamisen ja luotsituvan historiaan.

Talousrakennusta ei suositella suojeltavan.

Rakennushistoriallisesti arvokas		**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	

VALOKUVIA

Ulkorakennus/varasto ja käymälä.

MUUT ULKORAKENNUKSET/RAKENNELMAT

3. Käymälä

4. Kaivo

SUOJELUPERUSTE

Rakennuksilla/rakennelmilla on historiallista arvoa, joka liittyy sataman rakentamisen ja luotsituvan historiaan ja ovat osa luotsituvan pihapiirin maisemallista kokonaisuutta.

Kaivo ja käymälä suositellaan huomioitavan osana aluekokonaisuutta.

Rakennushistoriallisesti arvokas		**Historiallisesti arvokas**	**x**	**Maisemallisesti arvokas**	**x**

LÄHTEET

Asemakaava 64, Asemakaava ja asemakaavan muutos osille IV ja V kaupunginosaa. kaupunginosa, (kv 1985). Kristiinankaupunki.

Haavisto, Olle (1999). Kristiinankaupunki – Pikkukaupunki-idylli 350-vuotta. Kristiinankaupunki.

Nyman, Harri (2009). Meriväylien rakennusperintö. Museovirasto.

Pohjanmaan museo, Outi Orhanen

NIMI JA PÄIVÄMÄÄRÄ

Stina Karhunmaa 30.4.2021.